Karmøy

MULIGHETSSTUDIE FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING AV **KOPERVIK**, ÅKREHAMN OG SKUDENESHAVN

Mars 2021

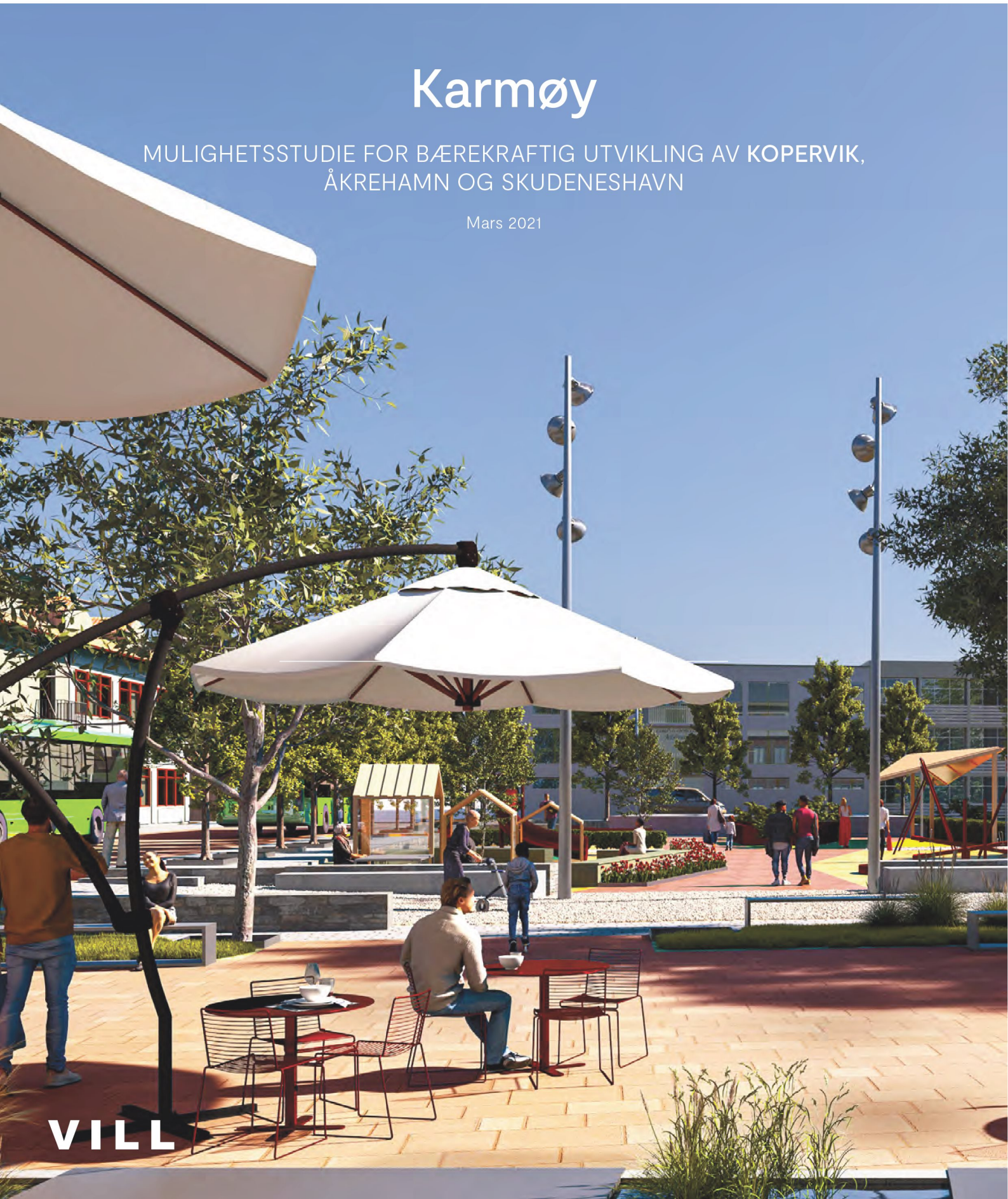

VILL

Innhold

4 Forord

6 Bærekraftige Karmøy
- Forankring
- Byenes rolle i realiseringen av FNs bærekraftsmål
- Eksempler på arbeidsmåter
- Attraktiv stedsutvikling
- Oversette SDG til planbestemmelser

22 Stedsanalyse
- Regionen
- Historisk utvikling
- Topografi
- Klima
- Mobilitet
- Struktur
- Offentlig rom
- Grøntstruktur
- Tilgang til sjø
- Kulturminner
- Historiske bilder
- Kopervikhuset

46 Mulighetsstudie
- Innledning
- Bærekraftige Kopervik
- Byens dynamiske sammenhenger
- Det offentlige rom
- Situasjonsplan
- Mobilitet
- Byliv
- Rekreasjon
- Bebyggelse
- Eplehagefortetting
- Bytorget
- Torgallmenningen
- Oppsummering
- Prinsipper for sosial lokal stedsutvikling

Forord

VILL har på vegne av Karmøy Kommune utført stedsanalyser med påfølgende mulighetsstudier for de tre byene Kopervik, Åkrehamn og Skudesneshavn. Stedsanalysene er i stor grad basert på tidligere arbeid utført i regi av kommunen med enkelte justeringer ifht. dagens situasjon. Kommunen er i gang med å revidere kommuneplanen med samfunnsdel og FNs bærekraftsmål skal være førende for hvordan denne skal utvikles. Dette ligger også som en premiss for dette arbeidet.

For mulighetsstudien var det fra kommunens side ønsket at VILL fokuserte på hvordan Karmøy bedre kan utnytte/utvikle arealer som allerede er bebygd eller satt av til utbygging, byrom og mobilitet.

Mulighetsstudien skal være en visjonær, men ikke urealistisk ide for de tre sentrumsområdene og fremme en bærekraftig og fremtidsrettet fortetting og utbygging av byene og et fungerende konsept for byrom, som sikrer liv i gater og plasser, og en allsidig bruk av uteområdene.

Sivilarkitekt Fredrik Barth
Daglig leder og partner Vill Arkitektur
Prosjektleder

Om VILL

Vill er et kollektiv for alle som arbeider med bærekraftig urbanisme. Kollektivet er lokalisert i Bergen, bestående av firmaene og satsingene Vill Arkitektur (arkitekturtjenester), Vill Mer (tjenester innen prosess, design, produktutvikling og interiør), Vill Opp utvikling av miljøvennlige materialer basert på oppsirkulering og gjenbruk, Vill Design – designtjenester, Vill Scene – scenografi og teater, Vill Interiør – interiørarkitektur, Bergen Vill – en digital plattform for samskaping av byliv, og Nordic Circles vårt nyeste selskap som har fått støttemidler for å gå opp mulighetene for å kunne oppsirkulere og gjenbruke maritimt metall (oljeplattformer og skip) til byggematerialer i byggebransjen. Vi kombinerer de tradisjonelle arkitekturfagene med energi og miljø, kultur, kunst, design, scenografi, kulturhistorie, profilbygging og teknologi. Dette gjør oss annerledes, og bedre rustet til å kunne håndtere urbane utfordringer. Vi er synlige og del av samfunnsdebatten. Vi er en tydelig stemme som kjemper for bærekraftige løsninger og banebrytende design. Og målsetningen er mye større. Vi arbeider med å støtte knoppskytinger innen urbanisme, kunst, kultur, samfunnsfagene, landskap, jordbruk mm. Så lenge noen er best til det de gjør, og ønsker å jobbe med byutvikling, komplekse utviklinger i byer og tettsteder og bærekraftig urbanisme, er de velkommen inn i vårt kollektiv.

Bærekraft er et konkurransefortrinn. Bærekraft er et markedsfortrinn, og en enklere sti mot støttemidler og lån. Og dette bli viktigere og viktigere i tiden som kommer. EU kanaliserer nå over 50% av støttemidlene sine mot bærekraft og sirkulære prosesser. Banker gir ikke lån til bedrifter som ikke kan bevise bærekraftige businessmodeller. Taksonomien til EU har i tillegg forandret fokuset på forståelsen av bærekraft – i kampen mot grønnvasking.

I det bærekraft nå har blitt et økonomisk fortrinn ser vi at markedet raskt justerer kursen. Bedrifter må kanalisere krefter inn mot bærekraftige områder. Dette påvirker lokaliseringer og investeringer.

Vi ser også at bærekraftige løsninger tiltrekker seg boligkjøpere og påvirker flyttestrømmer. Dette har gått fort, og vil øke i hastighet fremover.

Med dette i tankene slår vi fast at bærekraft er et konkurransefortrinn.

Stedsanalysen og mulighetsstudien har tatt bærekraft på alvor. Vi har latt FNs bærekraftsmål ligge som grunnlaget for alle tiltak, og vi knytter det vi gjør opp mot disse målene. Vi har jobbet med dem alle. Vi har ikke like mange tiltak på alle målene, men vi har forsøkt å vise muligheter for hvordan Karmøy kommune kan arbeide for å skape flere tiltak innenfor alle mål. For bærekraftig utvikling er også en organisatorisk oppgave. Kommunen kan og bør gå inn i rollen som igangsetter og koordinator heller enn passiv og kontrollerende. Dette krever mye i tiden som kommer.

Vi anbefaler å bruke dette aktivt i markedsføring. Karmøy, en UN17 Municipality. Over hele verden dukker liknende prosjekter opp, både UN17 bygg, og UN17 områder. Dette refererer til prosjekter der alle FNs 17 bærekraftsmål er til stede og påvirker utviklingen. Å gjøre et slikt grep på kommunenivå er meget sjeldent. Dette kan, dersom gjort riktig gi internasjonal oppmerksomhet, utløse internasjonale støttemidler og gi hele Karmøysamfunnet en ny giv.

Vi har to hovedmål for arbeidet med byene på Karmøy:
1) Legge grunnlaget for en UN17 municipality.
2) Gi innspill til å lage best mulig lokalsamfunn for folk.

Vi håper arbeidet kan bidra i denne retningen.

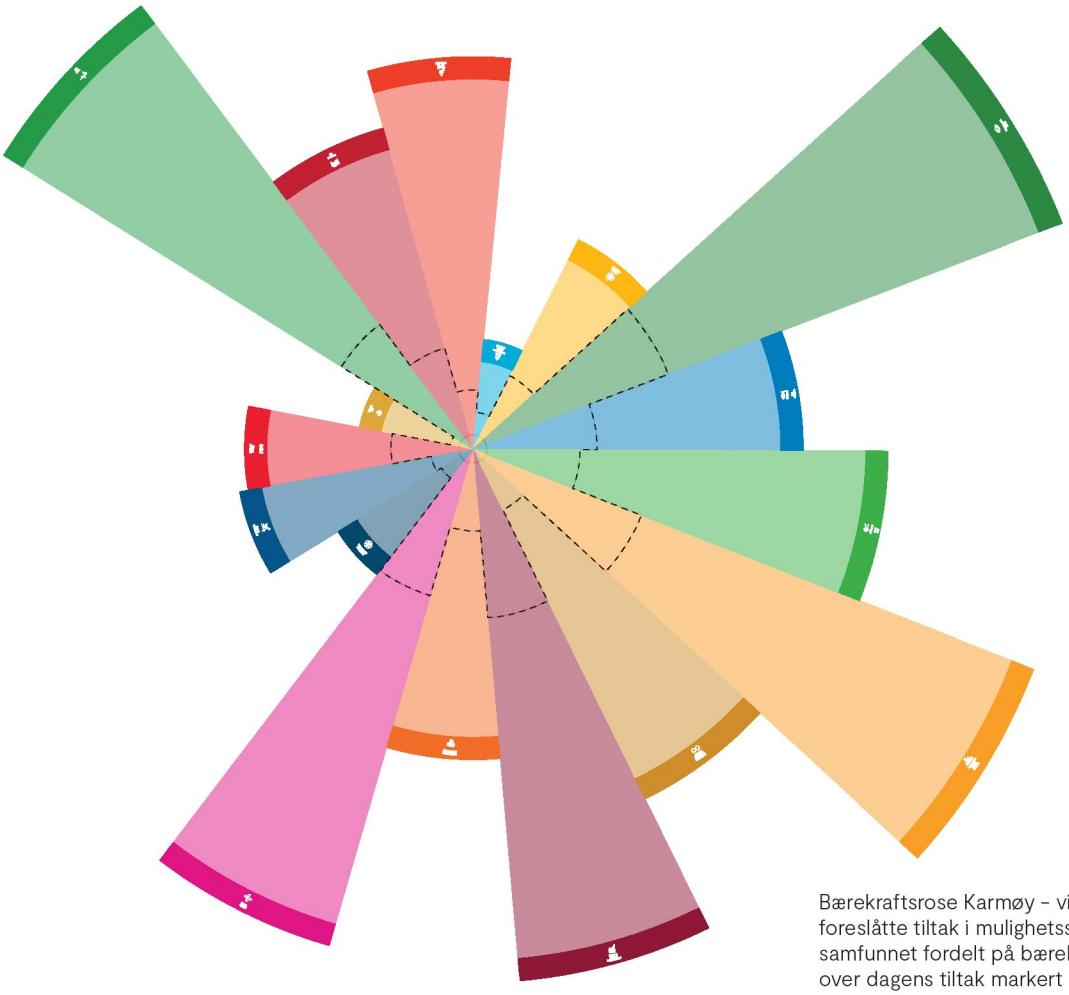

Bærekraftsrose Karmøy – viser fordeling av alle foreslåtte tiltak i mulighetsstudien og i lokal-samfunnet fordelt på bærekraftsmål (analyse over dagens tiltak markert i svart

TYSSE

Innledning

Bærekraftige Karmøy

Forankring

Karmøy kommune har satt seg ambisiøse mål om å «bidra til en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner får dekket sine behov». FNs 17 bærekraftsmål er det politiske hovedsporet, veikartet og verdens felles arbeidsplan for den framtidige samfunnsutviklingen frem mot 2030, noe kommunen slutter seg til.

I Rådmannens forord til kommunebudsjettet 2021 skriver hun;

«Karmøy skal være et bærekraftig samfunn. [...] Overordnet har Norge vedtatt å knytte seg til FN sine 17 mål for bærekraft. Fordi bærekraftmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng, innebærer oppfølgingen av målene en helhetlig tilnærming til framtidig oppgaveløsing på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Regjeringen har nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging og har til hensikt å fremme en bærekraftig utvikling gjennom felles, retningsgivende målsettinger for stat, fylke og kommune. [...]
Samarbeid mellom kommuner, næringsliv, utdanningsinstitusjoner og frivillighet kan skape nye og bærekraftige løsninger på samfunnsutfordringene vi står ovenfor.

Samfunnsdelen i kommuneplanen vil være forankret i FNs bærekraftmål. Vår oppgave blir å finne lokale løsninger på globale utfordringer. Bærekraftmålene er et helhetlig rammeverk. Kunnskapen og engasjementet om bærekraft skal skje i samspill med befolkningen. Med bakgrunn i dette planlegger Karmøy kommune for at innbyggere og næringsliv inviteres til å delta i utviklingen av kommuneplanens samfunnsdel. Det er av stor betydning at vi får kunnskap om utviklingsområder og utarbeider scenarier for by-, bolig- og næringsutvikling. Karmøy kommune skal etablere en overordnet strategi som setter fremtidens signatur i vår kommune. Sammen skal vi bidra til at Karmøy forblir en god plass å bo og leve.»

Reell bærekraft er krevende endringsarbeid, som ikke bare skal være synlig i målsettinger og strategidokument, men som skal gjennomsyre daglige diskusjoner og mikrovalg ute i feltet. Bærekraft er ikke primært en aktivitet, men et tankesett og en ny kurs som får merkbare konsekvenser i aktivitetene våre. Kulturen og tankegodset som har ført oss hit vi er nå, har vært effektiv for å heve levestandarden og få majoriteten av befolkningen ut av sosiale utfordringer som fattigdom, samt store sosiale og kunnskapsmessige forskjeller. Samtidig har vi ikke vært tilstrekkelig bevisste på naturens

tålegrenser og økologiens tilbakeslagseffekter. Vår tid må rydde opp, og for å klare det er FNs bærekraftmål et veikart, og verdens lands, fylkers og kommuners forpliktelser sentrale nøkler og svært viktig grep.

Likefullt, det er ikke tilstrekkelig å sette de rette målene. For å oppfylle målsettingen om reell bærekraft kreves modne og modige organisasjoner, som kan håndtere en høy grad av kompleksitet og nye måleparametere i alle avgjørelser fra politiske vedtak, via den enkelte saksbehandler og ut til sluttleverandør av tjenester. I tillegg til tverrfaglighet og informasjonsflyt på tvers i organisasjonen, kreves det helhetlige strategier for å slippe til befolkningen i reelle medvirkende prosesser og derigjennom sikre forankring og lokalt eierskap til nye vedtak og kursendringer. Endringskraften som bor i sivilsamfunnet er stor, og per i dag ikke utnyttet optimalt i noen norske lokalsamfunn eller kommuner. Våre offentlige strukturer og krav om kontroll, sikrer kvalitet, men er samtidig et hinder for reell involvering og samarbeid om langsiktige løsninger tidlig nok i forløpet. Ofte finner man eksempler på symbolsk medvirkning som ser fint ut på papiret, men uten reell mulighet for å påvirke resultatet nevneverdig. Slike eksempler kan virke mot sin hensikt.

Omstillingen til et bærekraftig samfunn skjer ikke uten motstand. Til syvende og sist vil hver enkelt av oss bli utfordret i alt fra enkle hverdagsvaner til forretningsmodeller, felles tankesett og kultur. Kommunens totale evne til åpent å håndtere og kommunisere kompleksitet helhetlig, ikke fragmentert, er avgjørende for det langsiktige resultatet og graden av måloppnåelse. Synergiene som oppstår når mange enkelttiltak skubber og trekker i samme retning, er langt høyere enn den samlede summen av enkelttiltakene alene. FNs 17 bærekraftsmål peker vei mot et radikalt bærekraftig samfunn for alle, dypt forankret i likeverd, verdighet og empati for alle mennesker, i alle livssituasjoner og -faser. Endringsprosessen er krevende, og forutsetter et tett samarbeid mellom kommune, næringsliv, utdanningsinstitusjoner og sivilsamfunn, som rådmannen skriver i utdraget på forrige side. Målet med alt kommunalt utviklingsarbeid, herunder stedsutvikling, er å skape gode liv for alle innbyggere uavhengig av alder, sosial og økonomisk stand, eller øvrig bakgrunn. Det er fort gjort å miste det av syne når vi jobber med detaljplaner og mindre brikker av et stort bilde. For oss i VILL er vår bærekraftsmetode Bærekraftrosen en måte å holde fast i en felles kompasskurs, og legge sten på sten i en ny retning

For den nye virkeligheten påvirker også oss, og formsvaret i en stedsanalyse og mulighetsstudie. Der man for kun få år siden kunne levere arkitekttegninger av fine bygg og være fornøyd med det, mener vi at en mulighetsstudie nå må påvirkes av paradigmet og verden vi lever i. Dette betyr at vi også må lete etter organisatoriske svar på en kommunes utfordringer. Sosiale svar. Økonomiske svar. Miljømessige svar. Og at det er disse svarene tilsamme som gir retning for arkitektur..

Zoom ut et øyeblikk. Tenk på stedet ditt som et blankt lerret. Ingenting er bygget, ingen veier er lagt, all natur er uberørt. Du skal planlegge det samfunnet du, barna dine, og senere barnebarna dine skal bli gamle i. Når du planlegger og bygger samfunnet, vet du ikke hvor du selv vil havne. Du kan bli den du er i dag, et tre, en fugl eller en krabbe i fjæresteinene.
Tankeeksperimentet er bare et tankeeksperiment, men kan være et nyttig retningsgivende verktøy for å hjelpe barn, ungdom, voksne og eldre til å utforske idéer og delta i samtaler knyttet til rettferdighet, moral, likeverd og sosial status i et samfunn. I et bærekraftig samfunn med fokus på like rettigheter, et deltakende demokrati og redusert ulikhet mellom innbyggerne, kan det være verdifullt å prøve ut et spenn av ulike metoder for å nå langsiktige, felles mål og bryte gamle mønstre.

Byenes rolle i realiseringen av FNs bærekraftsmål

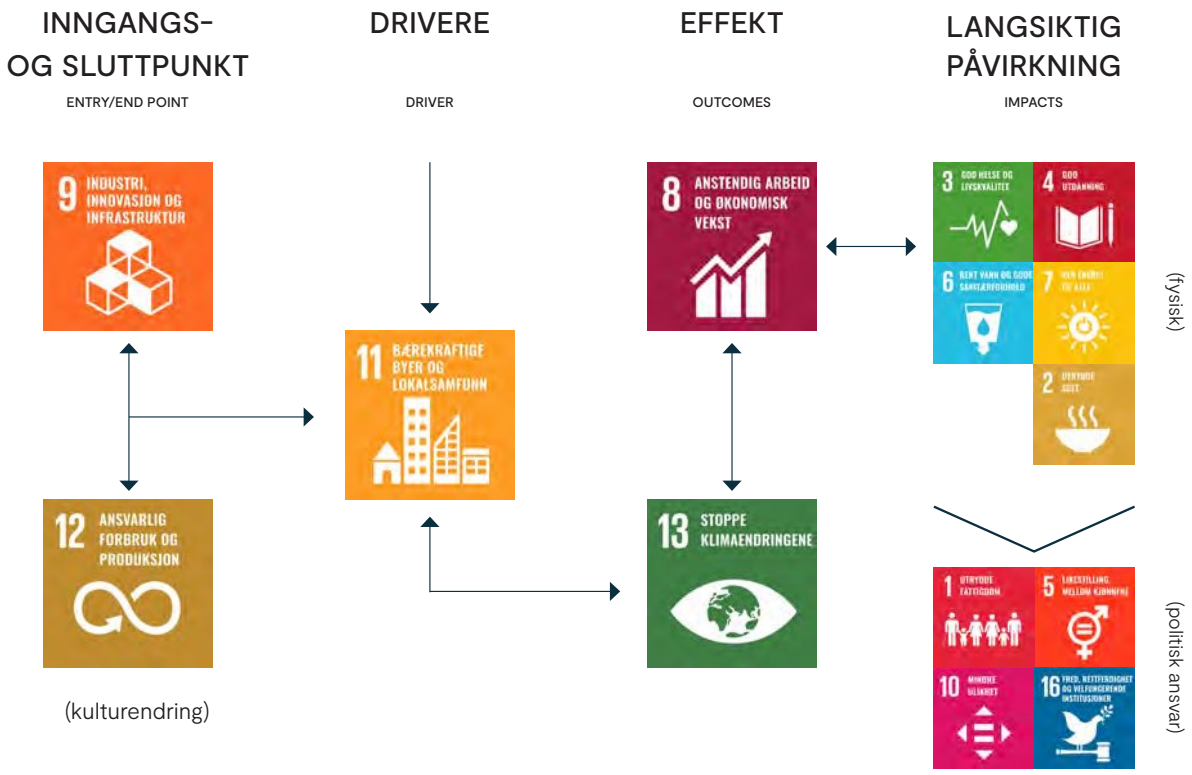

Da FNs 17 bærekraftmål ble vedtatt i 2015, dannet det grunnlaget for Parisavtalen og «New Urban Agenda. Disse utgjør en felles visjon og en politisk forpliktelse til å fremme og gjennomføre bærekraftig byutvikling. Vår tid har en historisk mulighet til å utnytte byer og bosettingers nøkkelrolle som drivkrefter mot transformasjon i en stadig mer urbanisert verden.

Rapporten The weight of cities (UNEP) peker på muligheten til å skifte retningen for urban utvikling til noe mer bærekraftig og sosialt rettferdig. Rapporten vektlegger viktigheten av lav-utslipp, ressurseffektivitet og inkluderende byer og steder og peker på at noen av de største og mest presserende utfordringene å rette det politiske blikket mot er ressursbruk, arealbruk og energibruk.

Siden 2007 har flere mennesker bodd i byer enn de som ikke gjør det, globalt sett. Verdens byer står for 70% av den globale ressursbruken og 60-80% av utslippene. Innen 2050 sier prognosene at 2/3 av alle mennesker vil bo i byer. Det peker mot at vi må begrense ressursbruk og klare å bevege oss mot et sirkulært system i byene våre der vi klarer mer med mindre. I dag forbruker vi årlig en samlet mengde ressurser tilsvarende 1,6 jordkloder. Vi må skape byer som er ressurseffektive, klimavennlige, motstandsdyktige og rettferdige. Urban metabolisme hjelper oss å forstå hva som skjer med ressursene i en by, fra de kommer inn i byen, til de går ut som avfall. Ved å se på byene som en organisme som forbruker ressurser og produserer avfall, kan vi finne måter å forbedre og effektivisere material- og ressursforbruket og samtidig redusere mengden avfall som kommer ut i den andre enden.

De fleste byer har i dag en lineær metabolisme, hvor ressurser inn i byen, forbrukes og kommer ut som avfall i form av gass, flytende eller fast materiale. En nøkkel til den bærekraftige og motstandsdyktige byen er å se på alle verdistrømmene som går gjennom byen, som ressurser. Resultatet av det er et nytt mulighetskart for ressursgjennvinning, oppsirkulering og innovasjon. En sirkulær bymetabolisme.

The doughnut economy. Et lands mål er å ligge balansert i den grønne smultringen, og dermed ikke skåre for lite eller for mye på noen klasser.

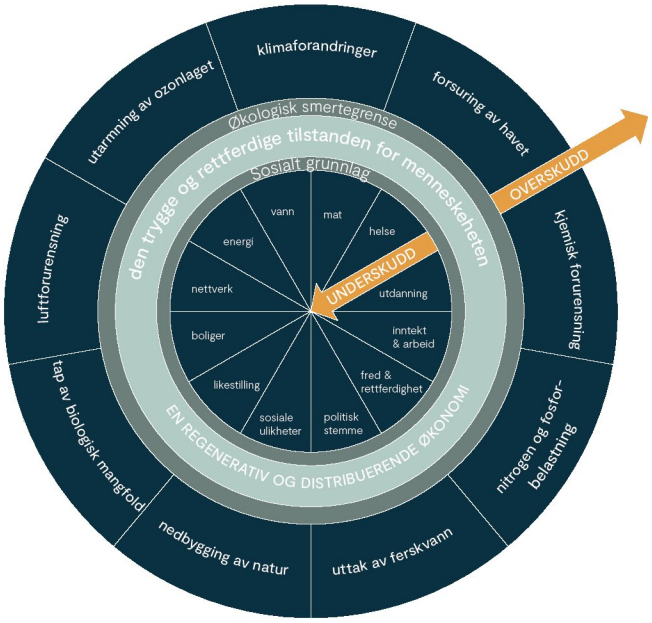

I figuren på forrige side defineres byene som en sentral driver for endring. Ved å få oversikt over byens metabolisme, kan vi kontrollere og stille krav til ressursforbruk og produksjon, samt byens industri. Det nye kartet gir rom for innovasjon og synliggjør behovet for ny infrastruktur. Fordi vi reduserer avfallet fra byen, bidrar vi til reduksjon i utslipp og direkte og indirekte årsaker til klimaendringer. På denne måten blir industri og produksjon både utgangspunktet og motivet for nye systemer, og det blir sluttpunktet i modellen og selve systemet som må forandres.

Som eksempel kan vi se på vannrensing i et sirkulært perspektiv. Mer enn å filtrere forurenset vann, kan vi se på det som et punkt der en rekke næringsstoffer passerer som behøves i landbruket og i hager og parker i tilknytning til byene våre. Ved å høste disse verdiene og bruke dem igjen i byene, reduserer vi behovet for ressurser og avfall fra byen samtidig. Ved å studere den urban metabolismen i byene våre kan vi identifisere nødvendig ny infrastruktur og behov for planlegging, som på sikt vil spare ressurser og redusere det økologiske avtrykket fra byene våre. Dette reduserer ikke bare kostnader på lang sikt, men kan også gi direkte besparelser i utslipp av klimagasser av CO2 og metan.

Den britiske økonomen Kate Raworth (University of Oxford og University of Cambridge) har gjennom sitt arbeid med Doughnut Economics, eller smultringmodellen på norsk, vist at ingen land pr i dag har oppnådd noe som kan kalles et bærekraftig samfunn. Modellen erstatter målet om økonomisk vekst og har fått navnet fordi den er visualisert som en sirkel. Den innerste sirkelen representerer det sosiale grunnlaget samfunnet må dekke for at innbyggere skal kunne leve gode liv (f. eks god helse, sosial likhet, likestilling, tilgang på mat, drikke og bolig, politisk frihet o.l.) Ytterlaget viser 9 parametere, utviklet av Stockholm Resilience Center, som samfunnet må holde seg innenfor for å ikke overskride planetens tåleevne. Det er altså i «smultringen» mellom indre og ytre yttergrense, vi finner det reelt rettferdige og bærekraftige samfunnet.

Modellen handler om å se det indre og ytre laget i sammenheng, og samtidig se de ulike parametrene i sammenheng. Tilgang på mat og drikke skal ikke gå på bekostning av helse, og heller ikke på bekostning av natur og biomangfold. Ved å finne nye måter å jobbe helhetlig vil vi kunne dekke flere mål og sikre at samfunnet blir sunnere både for innbyggere og planetens helse.

I utviklingen av den siste delen av Bjørvika tas det utgangspunkt i Doughnut Economics-modellen for å sikre at både sosiale, økonomiske og økologiske perspektiver blir tatt med gjennom hele arbeidet. Arbeidet får støtte fra FutureBuilt, Grønn Byggallianse og Enova.

Hva kan denne modellen bety for norske byer og steder? Hvordan kan rammeverket tas i bruk og bidra inn i kommunenes omstillingsarbeid?

Hvordan norske kommuner jobber målrettet med steds- og byutvikling er sentralt i det nasjonale arbeidet med oppnåelsen av våre felles forpliktelser.

Karmøy kommune har, sammen med en rekke andre norske byer, inngått samarbeid med FN, under prosjektet United for Smart Sustaianble Cities (U4SSC). 16 FN organisasjoner, regioner og kommuner samarbeider om smart bærekraftig utvikling i byer og lokalsamfunn. Rammeverket utgjør en helhetlig tilnærming til smart bærekraftig samfunnsomstilling og skal frembringe et kunnskapsgrunnlag for videre planlegging. Det gir et tidsbilde av hvor kommunen står i forhold til de 110 KPIene man måles på. I tillegg gir det mulighet for sammenligning, erfarings- og kompetansedeling med andre kommuner både i Norge og i andre land.

Prosjektet redegjør for viktige aktiviteter og prosesser, og gir dermed kommunene et nyttig styringsverktøy for å ta stilling til hvilke aktiviteter og aktører som skaper forutsetninger for hverandre. Målet er å øke hastigheten på omstillingsarbeidet i kommunene.

Rapporten som forelå høsten 2020 identifiserer en rekke innsatsfelt som direkte og indirekte er knyttet til hvordan vi bygger og organiserer byene og stedene våre.

City Performance Benchmark

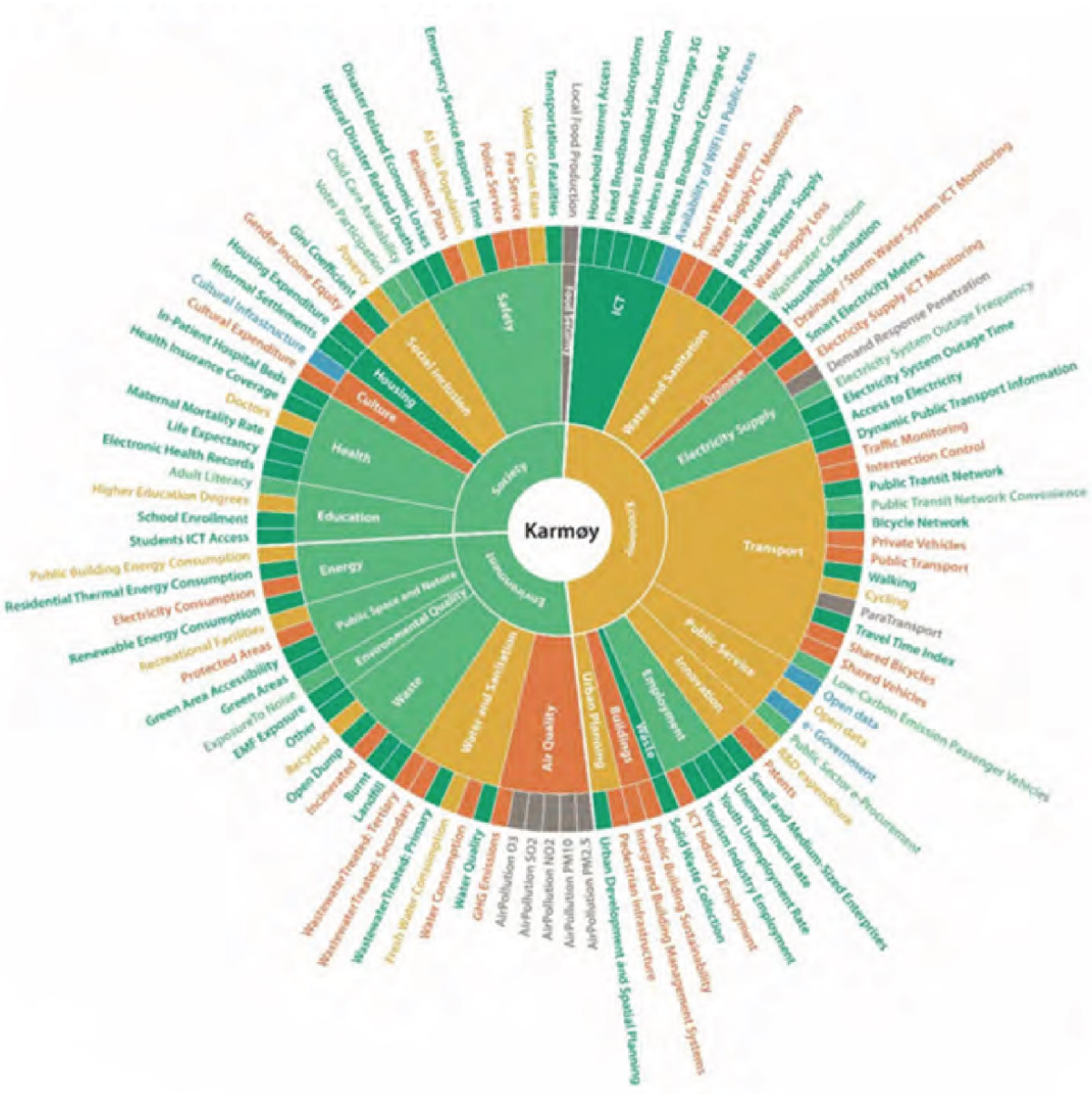

Det siste året har vi i VILL lest alle FNs underlagsrapporter for de 17 bærekraftsmålene. Vi har plukket ut og oversatt alle delmål, og startet arbeidet med å operasjonalisere dem i norsk planlegging. Gjennom dette arbeidet har vi skapt en dialogplattform for hvordan internasjonale mål kan gjøres gjeldende i ethvert nabolag av enhver størrelse. Dette danner plattformen for bærekraftig forståelse og utvikling. Vi har kalt dette VILLmetoden, og er et supplement til tradisjonelle analyser. Gjennom metoden fanger vi opp bærekraftige muligheter, og skreddersyr løsninger lokalt for måloppnåelse. Enkel metodebeskrivelse:

Trinn 1 - bærekraftig fokus
Gjennomgang av kommunens planer (KPA arealdel og samfunnsdel, KDP, samt pågående tiltak og planer innenfor prosjektområdene). Identifikasjon av enkelttiltak i planene, og kategorisere disse i henhold til FNs 17 bærekraftsmål.

Kartleggingen viser hvor fokus på bærekraftige tiltak har vært frem til nå. Metoden sier ikke noe om effekt, eller gjennomføringsgrad, men viser hva en kommune, en organisasjon eller andre har jobbet mye med og mindre med. Resultatet av denne kartleggingen kan sees i bærekraftsrosen over.

Trinn 2 - bærekraftig innovasjon
Trinn 2 handler om å fremskaffe nye handlinger som ikke er tenkt på enda.

Trinn 3 - bærekraftig visjon
På bakgrunn av identifiseringen av mulige tiltak og handlinger, og pågående tiltak og handlinger utarbeider vi fremtidsbilder. Fremtidsbildene baker inn løsninger fra trinn 2, og svarer på ønsket fokus fra trinn 1. Bærekraft blir på denne måten grunnpilaren i mulighetsstudien og kraften i den viste arkitekturen.

Trinn 2 og 3 er resultatet i mulighetsstudien som kommer i denne rapporten. Vi har her synliggjort tiltak og vist hvordan man kan jobbe med bærekraft på hvert enkelt sted.

Bærekraftig fokus på Karmøy:
Studerer vi det bærekraftige fokuset i de tiltakene Karmøy har sett på til nå ser vi en klar trend. (Dette representerer ikke alle tiltak på alle nivåer, men de tiltakene vi har fått tilgang til som del av analysearbeidet, del av offentlige planer og det grunnlagsmaterialet vi har sett gjennom). På Karmøy har man fokusert mye på tiltak som kan kobles til bærekraftsmålene om byutvikling, god helse og mindre ulikhet. Det er ikke jobbet noe særlig med mål som tar sikte på å utrydde fattigdom (3) og sult (1), fred og rettferdighet (3), rent vann (1) og sirkulære materialstrømmer. (5) Tiltak innen "livet under vann" (9) er kanskje uforholdsmessig høyt, da flere av tiltakene som handler om å gi tilgang til sjø for mennesker også naturlig hører hjemme her, uten at det bidrar til livet under vann i særlig grad.

I utviklingen av mulighetsstudiene vil vi fokusere på tiltak i alle bærekraftsmålene, men med særlig vekt på en del mål som ikke i det daglige får nok fokus. Vi vil prøve å vise at alle SDG målene kan gi innhold til byutvikling på ulikt vis.

Karmøy kan gjennom arbeidet frontes som UN17 municipality, der de tre byene Kopervik, Skudeneshavn og Åkrehamn får egne bærekraftsoppdrag de skal gjennomføre. Dette vil gi kommunen store kommunikasjonsmuligheter i å fronte seg som en bærekraftig kommune, samtidig som hver enkelt by gis lokale muligheter til å lage en egen identitet. Samtidig sikrer vi at de tre byene arbeider for samme overordnede mål, og at "bykampen" på denne måten trekker i samme retning.

Bærekraftsfokuset påvirker gjennom dette utførelsen av byvisjonene på hvert sted.

Eksempler på arbeidsmåter

I møte med alle KPI-er, alle rapporter og alle dilemma er det lett å miste av syne det som er kjernen av det bærekraftige, fremtidsrettete samfunnet. Det vi virkelig prøver å finne er de nye måtene å leve sammen på. Hva er den sosiale infrastrukturen som holder samfunnet sammen, som gir trygghet, trivsel og tillit, og samtidig skaper stabilitet, forutsigbarhet og vågemot for å prøve nye veier? Hva er de nye jobbene og den nye mobiliteten? Kort sagt; hvordan skal vi sikre at så mange som mulig trives, blomstrer og opplever gode liv uten at vi setter mer enn et bærekraftig avtrykk etter oss? I arbeidet med bærekraftmålene er det lett å miste det mer filosofiske spørsmålet om det gode liv av syne, men de 17 bærekraftmålene åpner for det spørsmålet på en måte som inviterer nye grupper inn i samtalen om retning for fellesskapet og fremtiden. Dette er en mulighet lokalsamfunn over hele landet griper, og slik arbeider for å sikre dypere og reell innbyggerinvolvering, medvirkning og forankring for krevende retningsvalg i omstillingen.

I de videre avsnittene skal vi gi eksempler og dele erfaringer, som peker mot ulike spor for å jobbe helhetlig med stedsutvikling og trekke samfunnet mot reell bærekraft. Dette er slik vi har arbeidet med bysamfunnene senere i rapporten.

En transformasjon mot et lavutslipps, ressurseffektivt, rettferdig og likeverdig samfunn for alle er en forutsetning for å oppnå bærekraftmålene til fulle. Ved å se nærmere på vår urbane metabolisme kan vi lære mye om materialstrømmer og verdikjeder i byene våre. Slik kan vi fokusere på løsninger som bygger gode samfunn for alle med likeverdig tilgang til sentrale fellesgoder i samfunnet, samtidig som vi sikrer ansvarlig ressursforvaltning og minimalt med avfall. Denne omstillingen kan vi styre mot ved hjelp av følgende prinsipper:

Urban metabolisme er en modell for å analysere strømmen av materialer og energi i byer. Det gir et rammeverk for å studere samspillet mellom naturlige og menneskelige systemer i spesifikke regioner.

1. Den urbane metabolismen må skifte fra lineær til sirkulær

Vi må finne nye måter å få oversikt over materialstrømmene som flyter gjennom byene våre. Heller enn materialkrevende produkter må vi i langt større grad omsette høyverdige tjenester; vi må selge lys heller enn lyspærer slik Philips gjør på Schiphol Flyplass. Vi må planlegge for mobilitet heller enn veier og biler (ikke nødvendigvis det samme). Vi må selge tjenesten 'varme' heller enn enda en ovn. Vi må lære oss å tenke sirkulært i en helt annen skala enn i dag og slik sikre fortsatt gode liv, uten høyt forbruk. 'Urban mining' hjelper oss til å bli bevisst råvarene som allerede finnes rundt oss og som må gjenbrukes og sikres nye liv i nye verdikjeder. I dette nye tankesettet skjuler det seg også en rekke av morgendagens arbeidsplasser.

Sirkularitet er ikke primært en rekke tiltak, men en måte å se verden på.

Møbelprodusenten Ope fra Stavanger er en designprodusent av høykvalitets møbler laget av eierløs havplast. Som en del av et internasjonalt forskningsprosjekt er forretningsmodellen sirkulær, de eksperimenterer med nye modeller for tilgang-fremfor-eierskap og de har et uttalt mål om både å redusere bruken av ikke fornybare ressurser, samtidig som de rehabiliterer ødelagt natur.

2. En sirkulær forståelse må bli førende for strategisk planlegging

Ansvarlige myndigheter må kartlegge lokale og regionale 'inputs' (feks lokale råstoffer og stedsspesifikk kompetanse) og 'outputs' (feks avfall og utslipp) for å utvikle strategier som løser disse utfordringene i tråd med bærekraftmålene. Eventuelle negative «skyggesider» må tas på alvor for å få på plass effektive insentiver for atferdsendring.

3. By- og stedsplanlegging må endres

Stedene våre må planlegges for mennesker heller enn biler, og alle innbyggere må ha likeverdig tilgang til byens tilbud uavhengig av inntekt, funksjonsevne eller livssituasjon for øvrig.

- Bygg kompakt; ved å hindre for stor spredning av sentrale funksjoner, sikrer vi at alle kan bruke tilbudene, også uten førerkort. Barn, unge, voksne og eldre uten mulighet for å kjøre selv må kunne bruke den bærekraftige byen selvstendig, uten å være avhengig av andre.
- Planlegg i en menneskelig skala som skaper rom for god funksjonalitet, sosialt blandete nabolag og myk mobilitet (feks tilrettelegging for gående og syklister)
- Tenk ressurssmart og tilrettelegg for deling; Stedene våre er allerede fulle av ting som kan deles, hvis vi bygger infrastruktur og kultur for det. I Norge har de fleste av oss et godt forhold til deling av bøker (bibliotekene), et tankesett som må overføres til flere områder. Bil- og sykkeldeling er stadig vanligere, også i privat eie, og lokalsamfunn over hele verden samarbeider om nye energiløsninger.
- Bygg kultur for bærekraftig atferd; Underbygg og støtt systematisk opp om bærekraftig atferd fra resirkulering, bruken av bytte-/deleordninger, kollektiv, gange og sykkel, dyrking i fellesområder, ny bruk av gamle ressurser og annen atferd som kan inspirere og gi nye idéer.

Hvor mange kommuner har egne strategier for inkluderende og aktive lokalsamfunn? Et inviterende nabolag kan være en viktig nøkkel til aktivt medborgerskap og bærekraftig transformasjon. Med startpunkt i Bergen har det nasjonale nettverket Bærekraftige liv eksperimentert med kreativ bærekraftig handling siden 2008. Under slagord som «Vi tar klimakampen fra protest til fest» har et økende nettverk av enkeltindivider over hele landet lett etter måter å invitere naboene sine til noe de selv skulle ønske de ble invitert til. Resultatet er et mylder av aktiviteter og invitasjoner omkring tema som transport, mat og matproduksjon, forbruk, energi og lokalt fellesskap. Nettverket, som ikke er en medlemsorganisasjon, men åpent for alle, opererer med to enkle regler; alt som skjer under merkevaren Bærekraftige liv skal sikte mot å redusere det økologiske fotavtrykket vi setter samtidig som det øker livskvaliteten. Innenfor den rammen er det fritt spillerom for lokal kreativitet, lokale ferdigheter, behov og drømmer. Erfaringene fra nettverket er at handling skaper holdning, langt raskere og mer effektivt enn holdning skaper handling. Mennesker fra ulike yrkesgrupper, alder, utdanningsnivå, nasjonalitet og andre «kategorier» som skiller oss, finner sammen forankret i felles lidenskap og ønske om å gjøre noe. Nok prat – nå må vi gjøre! Folk dyrker og lager mat, reparerer klær og ting, inviterer til sykkelkveld og transportgruppe (som blant annet har hjerte for smartere mikromobilitet), holder foredrag og arrangerer byttefester, lager kurs i økokjøring og prøver å få naboene til å se det smarte i felles lokale energiløsninger. Det myldrer av handlekraft i det uorganiserte sivilsamfunnet, og når den kraften slippes fri utløses mye samfunnsbyggende energi.

Parallelt med de synlige aktivitetene, skjer det noe som (kanskje) er enda viktigere; Det vokser frem tillit og nye relasjoner på tvers av polariserende skillelinjer. Mennesker som er uenig i mye, oppdager at de bindes sammen av begeistring for å skape noe nytt eller hogge skog. Tilgjengelig og synlig dyrking i fellesrommet blir et ordløst språk som snakkes av egne subkulturer i samfunnet. Det dannes nye «vi» og vi rokkes i fastgrodde forestillinger om «de andre».

Når vi adresserer makro utfordringer med mikro løsninger bygger vi «bygden i byen». Vi bygger fellesskap som mobiliserer raskere i motgang og øver opp en kollektiv kapasitet til kreativ nytenking og leken eksperimentering. Kommunens oppgave må være å legge til rette for en ny og moderne form for frivillighet, uten å kvele det man forsøker å tilrettelegge for. Det er en hårfin balanse, som flere og flere norske lokalsamfunn har skalerbar erfaring med. Noen ganger kan smått være skikkelig stort.

4. Let etter synergi mellom 'endringsagenter' og tilrettelegg for innovasjon og nytenking

Ta en aktiv rolle som visjonær fasilitator. Innenfor kommunegrensene finner man en bred potensiell koalisjon av aktører som deler utfordringer og mulighetsbilde knyttet til bærekraftmålene. Kommunen kan ta mål av seg til å aktivere latente endringsagenter ved å lete etter synergier mellom de lokale aktørene. Nye forretningsidéer og prosjekter for et levende, grønt og sosialt inkluderende samfunn kan oppstå, samtidig som det fremmer eksperimenter i 'levende laboratorier'. Ved å tilrettelegge aktivt for nedenfra-og-opp samfunnsutvikling, vinner fellesskapet erfaring som kan deles med andre steder og byer over hele verden, i nettverk som feks U4SSC som Karmøy allerede er part i. Alle er på jakt etter det samme; veien til gode, bærekraftige samfunn for alle i en balanse mellom økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft.

#LOVESE SDG – jakten på synergier mellom endringsagenter

I forskningsprosjektet #LoVeSeSDG, drevet av Senter for vitenskapsteori ved Universitetet i Bergen, arbeider de med hvordan man kan lokalisere og utvikle bærekraftstenking i lokalsamfunn. Prosjektet skjer i Andøy kommune i Vesterålen og har som mål å ta i bruk nye tverrfaglige metodologier fra samfunnsvitenskap, humaniora, havbruksvitenskap og matematikk for å vurdere og kritisk analysere nåværende kunnskap relatert til det internasjonale mandatet om å møte bærekraftmålene til FN; spesielt #2 (utrydde sult), #13 (stoppe klimaendringene), #14 (livet under vann) og #17 (samarbeide for å nå målene).

I forskningsprosjektet kartlegges de 169 underpunktene til FNs 17 bærekraftmål, og deres daglige relevans for ulike aktører på grasrota i kommunen. Her deltar fiskere og andre aktører med beina trygt plantet i den lokale kulturen.

Utgangspunktet for prosjektet er en antakelse om at det er et gap mellom samfunnets bærekraftmål og hvordan det oppleves i hverdagen som fisker, i den lokale konteksten med hensyn til tradisjon, vaner og bærekraftige bestandsmål som ytre rammer.

Metoden de bruker til kartleggingen består av intervjuer/spørreskjema og samler innsikt om hvilke mål som er viktigst og/eller mest krevende sett fra respondentens ståsted. Resultatet er en bred kartlegging av ulike aktører lokalt som opplever høy relevans for de samme bærekraftmålene.

Fra det utgangspunktet er det mulig å koble ulike aktører og enkeltindivider sammen for å lete etter felles synergier, løsninger og veier mot nye forretningsidéer.

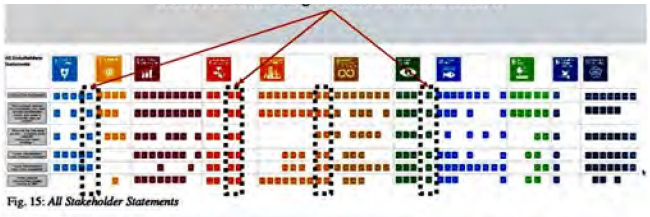

Fig. 15: *All Stakeholder Statements*

Osterøyprosjektet – Alle vil bu på Osterøy. Når kommunen går foran og viser vei for de unge innbyggerne

Osterøyprosjektet er initiert av sektor for oppvekst i kommunen og er et innovativt prosjekt med utgangspunkt i en konkret tilnærming til bærekraft og skole, tungt forankret i kommunen selv.

Prosjektet startet i 2019 med mål om å støtte de unge i kravet om handling i møte med bærekraftutfordringene og finne veier fremover, sammen med barn og unge. Kommunen har forpliktet seg langsiktig og helhetlig, og prosjektet er forankret i alle politiske partier og i alle sektorer. Barnehage- og skoleledere er med, og næringsforeningen uttrykker støtte til innovasjonskraften i de unge.

Mindre kommuner har fortrinnet av å være små nok til å kunne forankre bredt, innovere smart og utveksle læring på tvers av sektorer, samtidig som de er mange nok til å ha relevans for alle andre lokalsamfunn og kommuner.
Kommunen representerer førstelinjen i alle de viktigste transformasjonsprosessene som pågår. Hvordan kan vi møte barn og unge som en ansvarlig kommune, vise vei og slippe til, utforske nye og reelle former for medvirkning og samskaping, eksperimentere med metoder for innovasjon og nytenking, gi de pedagogiske lederne drahjelp i realiseringen av Fagfornyingen, og knytte tettere bånd mellom skole/barnehage og lokalsamfunnet. Ved å adressere disse sentrale temaene systematisk og gjennomgripende, helt fra barnehage og ut videregående, samtidig med innsats internt i kommunen, i det lokale næringslivet og i lokalsamfunnet for øvrig, er strategien i Osterøy kommune at man sakte, men sikkert påvirker hele den lokale kulturen i en mer bærekraftig retning. Slik tenker kommunen at de bygger kortsiktige og langsiktige strategier, for å ruste barn og unge til tiårene som kommer, og ruste et lokalsamfunn for større omstilling. Den samtidige satsingen mot, og med, barn og unge har som mål å bidra til fundamentale skifter i tiårene som kommer.

Attraktiv stedsutvikling

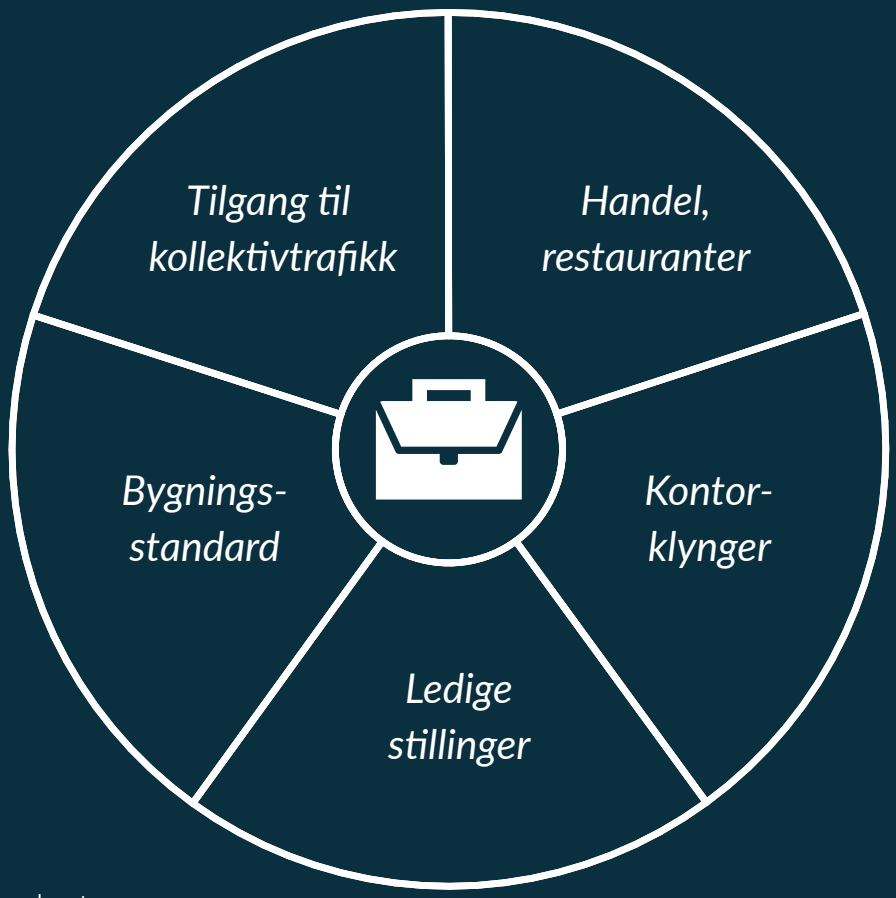

Attraktivitetsfaktorer kontor

Men hva er det folk vil ha da? Stedsutvikling handler for mange kommuner først og fremst om å skape attraktive steder og derigjennom skape tilflytning, eller hindre utflytting. Er bærekraft veien å gå i så måte?

De siste årene har fagfolk i mange land vært opptatt av hva som er viktig for hvor folk med høy kompetanse bosetter seg (se bl.a. Produktivitetskommisjonens første rapport, urbanist William H. Whyte beskrivelser av det offentlige rom, og Spacscape sin samtidsforsknin gi Sverige). De fleste studier understreker at tilgang til et mangfold av såkalte urbane goder er blitt viktigere for stadig flere. Urbane goder omfatter et mangfoldig tjenestetilbud, kulturliv, og rekreasjonsmuligheter.

For å være attraktivt som bosted er det viktig at omgivelsene oppleves både som spennende, trygge og pene på samme tid. Enkeltindivider legger ulike ting i slike begreper, men det er en klar tendens til at alle byer i vekst legger stor vekt på å gjøre sentrumsområdene både vakrere, enklere å bevege seg i og med god tilgang til arbeidsplasser i sentrum. Det er videre en klar tendens bort fra en regulering som planlegger for næringsvirksomhet ett sted og boliger et annet sted. I attraktive sentrumsområder er det blandingen som skaper følelsen av å være der det skjer.

For mellomstore byer kan den økte økonomiske betydningen av velfungerende og attraktive sentrumsområder være særlig viktige. For det første er det mange norske bysentra som framstår som lite næringstette. I stedet for å synliggjøre pulserende næringsaktivitet, kan bysentrumet risikere å se litt søvnige ut midt på dagen. Både kunnskapsbaserte virksomheter og deres ansatte, foretrekker normalt å være nær andre, både for å trygge oppfatningen av at her får de tak i gode folk, og at her kan idéer og kontakter utvikles.

Livfulle sentrumsområder er også viktig for byer som vil være attraktiv for innbyggere. Selv om det varierer mye hvor mennesker ønsker å bo og hva de foretrekker å bruke fritiden på, er det en del mønstre som går igjen. Yngre mennesker foretrekker å være «der det skjer». Flytteanalyser tyder på at aktivitet i byenes sentrum

Attraktivitetsfaktorer bolig

(urbane kvaliteter) er en kilde til opplevelser som ser ut til å bety mer for yngre voksne i dag enn tidligere. Spesielt ser det ut til at nærhet til urbane opplevelser er viktig for unge voksne som søker seg til kunnskapsbaserte arbeidsplasser. Eksempelvis øker andelen barn i sentrale bydeler i Oslo, mens andelen synker både i Oslos utkanter og i de fleste forstadskommuner. For byenes framtidige vekst er tilrettelegging for unge voksne med høy kompetanse trolig mer viktig enn noen gang. Tilrettelegging for både bolig og virksomhet i byenes sentrumsområder er i den sammenheng av særlig stor betydning for mellomstore byer.

Det svenske byanalyse firmaet Spacescape er en av vår samtids viktigste byforskningsmiljøer i Skandinavia. De har høstet internasjonal anerkjennelse for sitt arbeid og har blant annet utviklet en analysemodell som ved å undersøke en rekke faktorer kan forutse m2-pris på bolig (og kontor) med nær 90% sikkerhet i Stockholm. Parametrene målsetter på mange måter drivkreftene i en befolkning for kjøpe bolig og arbeide på en arbeidsplass og gjør den målbar. Sammen med Vill har Spacescape i tidligere prosjekt gjenskapt resultatene fra Sverige i Skien og Porsgrunn. Etter vår vurdering er parameterne i høyeste grad relevantpå Karmøy også.

Parameterne er også interessant fordi de handler om gatenett, sentralitet, nærhet til kultur, til park og grønt. Dette er planleggingstiltak som kan og bør styres gjennom offentlige planer. Det er altså bevist at elementene over øker attraktivitet på stedene. Samtidig øker nærhet til disse parameterne eiendomsverdi. Faktisk er det slik at i Göteborg innebærer en fordobling av urbane virksomheter innen gåavstand fra boligen at boligprisen stiger med hele 2200 kr/kvm. Dette er store og målbare verdier. Verdier som både bolig og næringsliv deler. Og verdiene man etterspør harmonerer godt med overliggende bærekraftige mål.

Vi ser her at det er mulig å måle økonomisk bærekraft, eiendomsutvikling, bærekraft og attraktivitet inn i samfunnsplanleggingen, og at vi kan se hvordan bærekraftige løsninger kan danne et rammeverk for kommunal planlegging.

Oversette SDG til planbestemmelser

Det er utfordrende å se hvordan overordnede mål og strategier gir direkte føringer for et steds utvikling. Vi har forsøkt å vise det overliggende bærekraftige målet for planlegging, og vi har vist at byens rolle er avgjørende for å nå disse målene. Vi har deretter pekt på ulike arbeidsmetoder for å komme dit, med eksempler fra norske kommuners virkelighet.

Men overliggende mål og arbeidsmetoder kan også gi direkte føringer for arkitektur, bestemmelser og utvikling. For det er forsket på byer nesten så lenge de har eksistert. Byutvikling har vært teorisert over, forsket på, utviklet og utprøvd i utallige former. Det finnes mye data om hva som gjør noen byrom bedre enn andre. Hvorfor vi liker Italia, hvorfor arkitektur kan virke åpen eller lukket, inkluderende eller skummel. De siste par tiårene er mye av denne forskningen hentet frem og samlet på ny. Under parolen bærekraftig byforskning har blant annet UN Habitat sett på hva som skal til for å skape bærekraftige byer verden over.

I følge UN Habitat er det særlig 5 parametre som må være tilstede for å utvikle bærekraftige byer (se illustrasjon over). De anbefaler minimum 15 mennesker / daa, boliger for alle brukergrupper og mangfoldige bydeler med flere funksjoner er vesentlig. De setter også et tydelig fokus på «gaten» og dens koblethet. Vi trenger et godt utviklet gatenett for å kunne oppnå bærekraftighet.

Det spennende med slike regnemetoder er at det er tallfestet, etterprøvbart og målbart. Parameterne er også bygget opp for å skape godt byliv. Gatenettverket og befolkningsgrunnlag er lagt inn som parameter for å vise muligheter for å skape gode handelsstrøk og spennende byområder. I følge FN skal disse fem parameterne være oppfylt i et bærekraftig område av enhver størrelse, også på Karmøy. Men måltallene oppleves for høye for mindre norske byer. Parameterne bør uansett være viktige kjørelinjer for utforming. Og det er interessant å se at tetthet i seg selv er et mål for bærekraft, ikke tetthet i form av bygg, men av folk. Og å legge tilrette for folk i sentrum av mindre norske byer,

DET OFFENTLIGE ROM

Min 15% av et sentrumsområde skal settes av til offentlig rom:
1/3 - 3/3 være offentlig park
1/3 - 2/3 være offentlig grønne areal
1/3 - være torg/allmenning
Alt kan altså være park, og maks 1/3 kan være torg

Det offentlige rom skal utvikles med et mangfold av verdier (biologiske og sosiale)

Max 200 meter fra bolig til grøntområder

Max 800 meter fra bolig til torgplass

Max 500 meter fra bolig til parkområde

Max 500 meter fra bolig til lekeplass

Max 1,5 km fra bolig til friluftsområde

Max 10% restareal av alt areal i sentrumsområdet

GATENE

20-30% av alt areal i et byområde skal settes av til offentlig gaterom

Min 150 gatekryss/km2 (kryss defineres som et punkt der minst tre veilinjer møtes)

Varierte, integrerte nabolag (Space Syntax)

Velintegrerte nabolag mellom bydeler (Space Syntax)

Max 10% motor eller hovedveg av alt byareal

Gatebredde 8-30 meter

Minimum 2,5 meter fortausbredde

BYGGENE

Alle bygg skal ha inngang fra gate med hovedstrøm av fotgjengere.

Alle bygg skal ligge i fortausgrense, eventuelt med forhage/møbleringsfelt.

Minimum 10% næringslokaler på gateplan i sentrumsbebyggelse

Minst 5 innganger per 100 meter gate

Minst 80% av tomtens innganger vender mot gaten

Max 40% bebygd areal på tomten

Min. 200% tomteutnyttelsesgrad

Min 75% områdeutnyttelsesgrad

40-60% av total BTA er ikke bolig

GÅRDSROMMENE

Min. 40% av tomtens areal skal være privat/felles uterom

Min 50% av uterommet solbelyst

Min 25% av tomtens areal grønt

Min 20m2 uterom/100m2 BTA

er et bærekraftig grep. Dette betyr mer boliger, mer å gjøre på, bedre offentlige rom, og derigjennom skape et bedre bærekraftig sentrum.

FN har i dette arbeidet sett at vi trenger kjøreregler for hvordan planleggingen faktisk skal gjennomføres. På dette nivået blander SDG målene seg med planbestemmelser, og vi får en planlegging som baserer seg på disse overordnede målene. Forskningsarbeidet Uterom i Tett by - Asplan Viak, Spacescape, PPS (Project for Public Space) m.fl. gikk gjennom denne type forskninger og sammenlignet hvordan ulike byer verden over, operasjonaliserte bærekraftige visjoner til regulering. Rapporten er på flere hundre sider, og går gjennom kunnskapsgrunnlaget, visjonene og selve reguleringskravene. Videre ligger det innbakt en verdioptimalisering (se side 18-19) der opplevd verdi, tilgang til verdifulle uteområder, tilgang til grønt og til vann kan danne rammeverket for planleggingen. Dette blir på mange måter en positiv planlegging, som forsøker å optimalisere tilgang på gode verdier, heller enn å sette krav som hindrer uønsket adferd og tiltak.

Uterom i tett by konkluderer med egne reguleringskrav som prøver å ta opp i seg ønsker om bærekraftighet, gode uterom og utviklingsbare eiendommer og sette de inn i et kvalitetskravregime tilpasset norsk overordnet plan.

I konklusjonen av denne rapporten gis en anbefaling til kommuner som lager nye kommunale planer, om et skifte i utforming av bestemmelsene. Oppsummeringen (gjengitt over) viser hovedkonklusjonene av dette arbeidet. Bestemmelsene er knyttet til det offentlige rommet, til gatenettet, til byggene og til uterommet på tomt.

Vi vil anbefale at disse kravene legges til grunn for videre offentlig og privat planlegging også på Karmøy. Og vi bruker disse kjørereglene når vi utformer våre mulighetsstudier og lager våre forslag til arkitektur.

Stedsanalyse

Kopervik

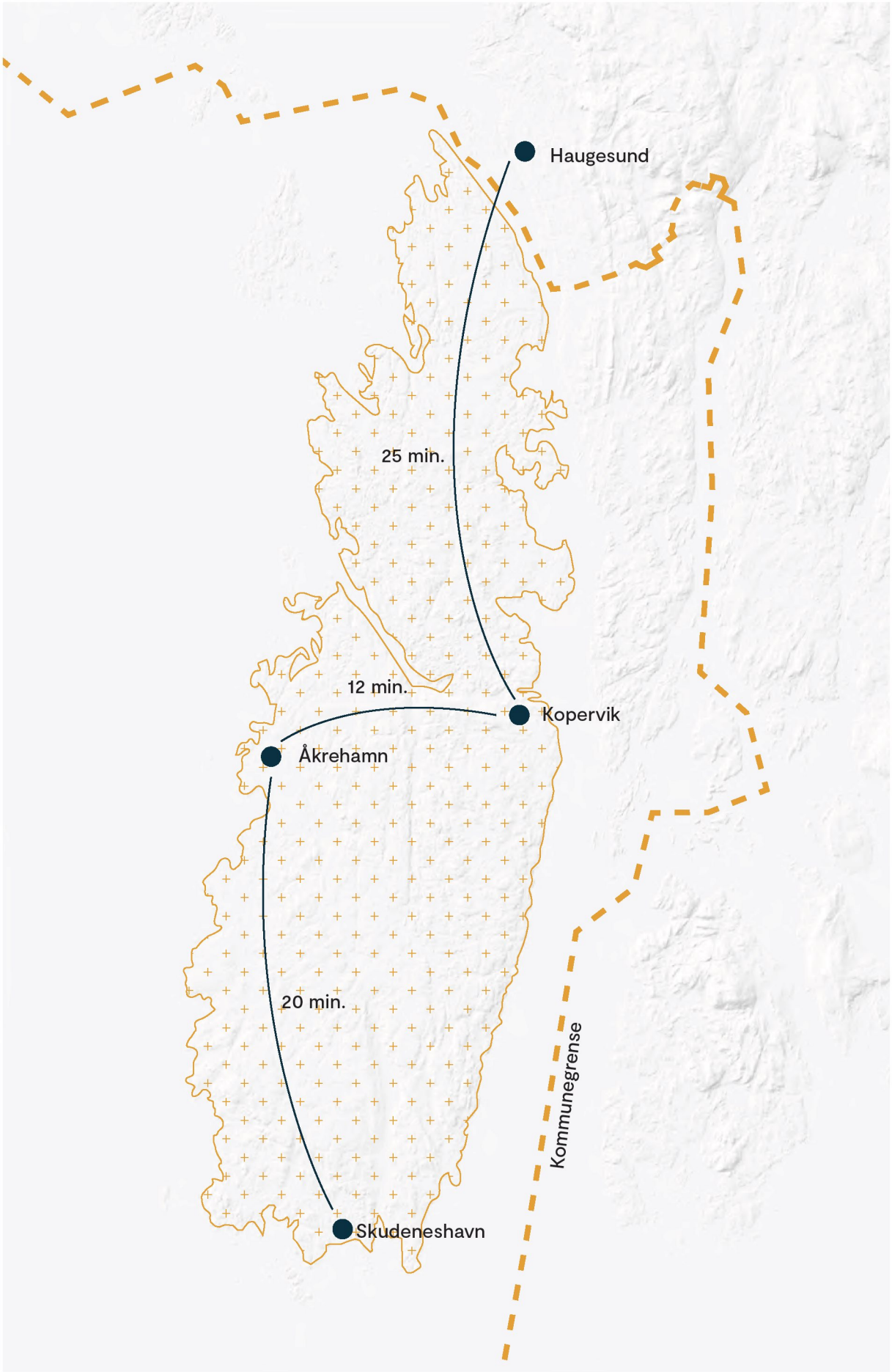
Haugesund
25 min.
12 min.
Kopervik
Åkrehamn
20 min.
Kommunegrense
Skudeneshavn

Regionen

Karmøy kommune er en langstrakt øykommune som ligger mellom Stavanger og Haugesund. Kommunen betsår av en fastlandsdel sør for Haugesund, og selve øyen, Karmøy.

Karmøy har tre byer; Kopervik, Åkrehamn og Skudeneshavn. Byene oppleves som vidt forskjellige både funksjons-, struktur- og arkitekturmessig. Byenes identitet blant dem som bor der er også forskjellig, og det er en viss grad av intern rivalisering mellom dem. I tillegg er det forskjeller i identitet mellom fastlandskarmøy og øykarmøy, og det er flere grender og bygder mellom og rundt byene med egen identitet. Nordre deler av Karmøy, samt fastlandsdelen orienterer seg i stor grad mot Haugesund, mens Skudeneshavn alltid har henvent seg mot Stavanger.

Boligmiksen på Karmøy består idag i stor grad av eneboliger. 40% av norges privathusholdninger en nå eneboende, men den stigende tendensen ser nå ut til å flate noe ut. Karmøy har i dag ikke en boligportefølje tilpasset de demografiske forandringene vi ser i verden.

Det er en betydelig handelslekkasje til Haugesund, og det lokale næringslivet er skadelidende i forhold til dette. Det finner også kjøpesenterområder utenfor og mellom byene på Karmøy, som heller ikke bygger opp under sentrumshandelen i byene.

Folketall 2020	**42 310**
	-154
Folketall 2030	**42 156**
	+835
Folketall 2050	**42 991**

Utpendlere	**8568**
Innpendlere	**4285**

Fossibiler	**19461**
Elbiler	**2197**

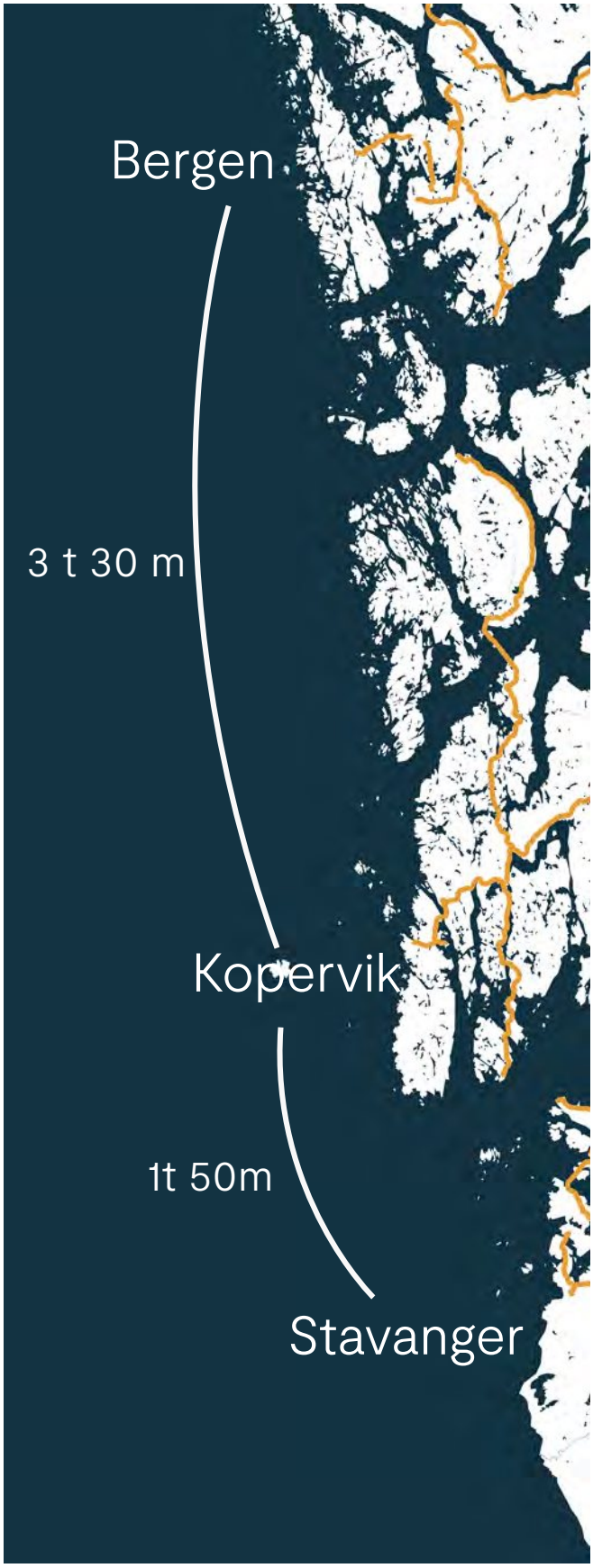

Historisk utvikling

Kopervik ble etablert som et strandsted for de omkringliggende gårdene. Naustene, salteriene og marine næringer dannet grunnlag for byens vekst, men er idag lite synlig i byens struktur. Blant annet medførte etableringen av Havnegaten en nær sagt total sanering av de sjønære byggene mot Vågen.
I dag er byen i stor grad vendt bort fra sjøen og innover mot landsiden. De historiske allmenningene er bygget igjen eller gitt liten verdi, det er etablert høye bygg på Hovedgatens sørside som skaper lange slagskygger, og Sveinsvollsjordet konkurrerer med sentrum om de handlenes oppmerksomhet.

1864
Kopervik er hovedsaklig konsentrert rundt Treborg og langs strandlinjen mot nord. Spredt bebyggelse med gårder ellers. Veien kan antydes mot øst og vest men er ikke enda knyttet til Haugesund.

1964
Mange av elementene som idag er formende for byen er nå etablert: Parken, kvartalsstrukturen, havnen og broen mot nord. Sjøfronten i nord er fortsatt tettbygget. Kjøring via sentrum og hovegaten.

2002
FV511 er etablert på og loser en del trafikk utenom sentrum. Havnegaten er etablert og avlaster Hovedgaten som er blitt gågate. Sveinsvollsjordet er for lengst etablert og inneholder handel, rådhus og andre tjenester.

2019
Det bygges flere boliger i randsonene rundt sentrum. De store linjene er nå etablert slik vi kjenner dem idag.

Topografi

Arealet innenfor sentrumsavgrensningen i Kopervik ligger i stor grad under 25 meters høyde over havet. Hovedgaten, parken og kvartalsstrukturen ligger på mellom 5 og 10 meter og gjør store deler av sentrum tilgjengelig for folk med ulike funksjonsnedsettelser. Mot vest knekker terrenget oppover mot Kulturskolen, og i øst nedover mot sjøen og Stangelandsvågen.
De store boligområdene i sør ligger på en tydelig landskapsrygg som gjør at området ved Sveinsvolljordet kunne tålt høyere bygg. Siktlinjer og solforhold ville i så henseende vært uproblematisk.

Terrenget forøvrig er småkuppert og danner ulike åser og skålformer man har organisert bebyggelsen rundt.

5 høydemeter mellom hver valør

Klima

Kopervik har en årsmiddeltemperatur på ca 7 grader og ingen måneder med under 0 grader i snitt.

Vind

Den relativt flate topografien gjør at enkelte områder på Karmøy er særdeles vindutsatt, men Kopervik ligger litt i le på øyens østside. Bebyggelsen innenfor sentrumsavgrensingen er variert men store deler av området forholder seg til et gategrid som ligger så og si nord-sør og øst-vest. Gatenes orientering kombinert med gjennomsnittlige lave byggehøyder indikerer at turbulens og vindtuneller sannsynligvis ikke er veldig fremtredende.

Sol

Hovedgaten ligger i en bueform fra nord til øst med høyest intensitet av handel i delen i midten. I dette området er det bygget høyt(3-4 etg) på gatens sørside på bekostning av sol store deler av året. Dette reduserer gatens attraktivitet betraktelig.

Havnegaten ligger i bunnen av en nordvendt helling fra nivået i Hovedgaten og er også på grunn av nærliggende bygningers høyde delvis undersolt.

Boligområdene forøvrig består i stor grad av eneboliger, rekkehus og lavblokker og er bygget med såpass lav tetthet at det kan antas gode solforhold for de aller fleste enheter.

Sommervind

Vintervind

Mobilitet

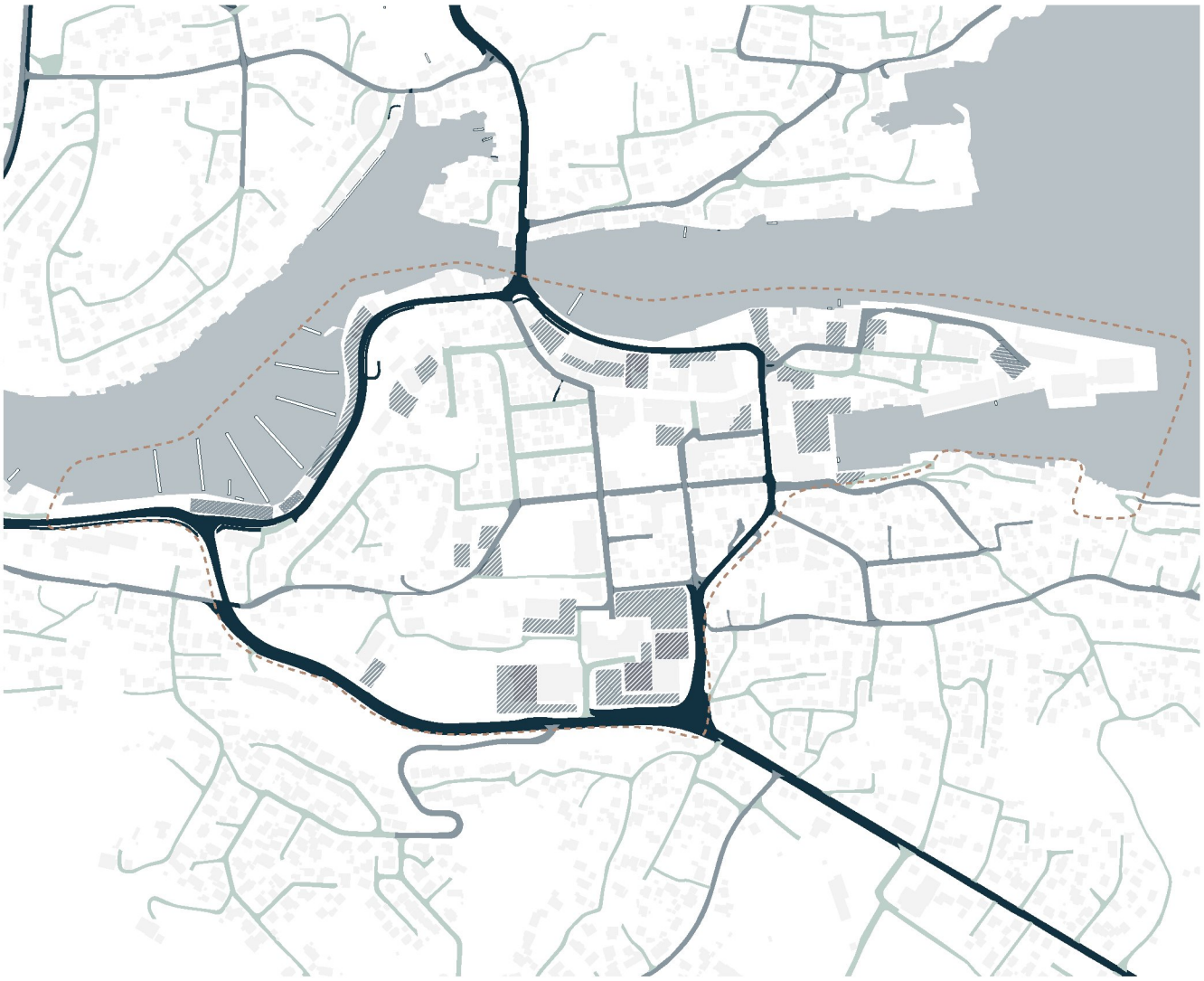

Det trafikkale systemet innenfor sentrumsavgrensningen er delt i de tre kategoriene lokal hovedåre, oppsamlingsvei og nabolagsvei.

Den lokale hovedåren knytter Kopervik opp mot RV47 som går fra Haugesund via Åkrehamn til Skudneshavn. Det finnes i dag to alternativer for å komme seg nordover forbi sentrum, men Havnegaten og indre sentrum har høyest ÅDT. Langs RV511 er det ellers etablert fortau som kan benyttes av syklende og gående fra nabolagene utenfor bykjernen.
Bussstopp i sentrum ligger langs denne strengen.

Oppsamlingsveiene er koblet til den lokale hovedåren og distribuerer trafikken videre utover i nabolagene. I Kopervik er disse i stor grad møblert med fortau som brytes opp av innkjørsler til eiendommer og nabolagsveier.

Nabolagsveiene er ofte blindveier uten fortau og preget av lav hastighet. Her må alle dele på veibanen.

Lokal hovedåre

Oppsamlingsvei

Nabolagsvei

Skudenesvegen, bygate med dobbelt fortau og innsnevringer for fotgjengere i kryss, kantparkering på én side.

Kalvatrevegen, nabolagsgate uten fortau

Avkjørselen ved Sveinsvolljordet. Hovedvei med opparbeidet fortau og gangtunnell under hovedveien.

Struktur

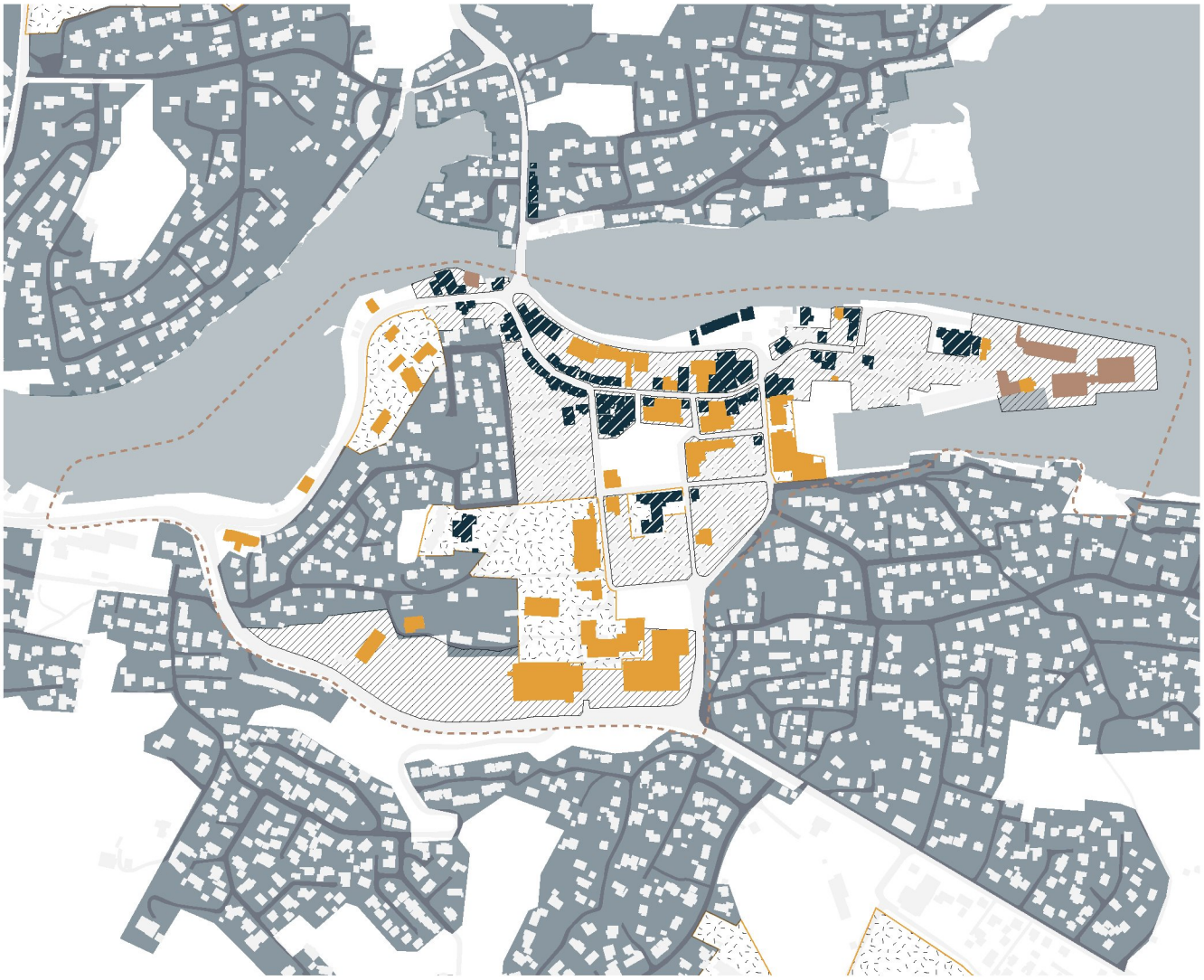

Sentrum er delvis organisert i en klassisk kvartalsstruktur mens boligområdene i randsonen hovedsaklig består av frittliggende eneboliger bygget etter innfallsmetoden. I sentrum er de fleste fullverdige kvartalene rene boligfelt, men med enkelte innslag av handel og offentlige funksjoner.

Handel foregår primært rundt Hovedgaten og på Sveinsvollsjordet med noen få unntak spredt rundt i bebyggelsen. De offentlige funksjonene er også delvis spredd, men det er to tyngdepunkt som stikker seg tydelig frem; Sveinsvolljordet med rådhus, legesenter og politistasjon, og området rundt Festplassen med bibliotek, kino og kommunale tjenester.

Innenfor sentrumsavgrensningen er det lite industri og næring, men havneområdet er fortsatt i drift med maritim virksomhet. Forøvrig er det også næringsaktivitet langs flere av kaiene og allmenningene med lokale fiskebåter som bruker disse som servicekaier.

Bolig

Kombinert bolig/næring

Sentrum

Handel/kultur/offentlig

Tjenesteyting

Næring

Kvartalstrukturen i sentrum, her fra Karmsundgaten.

Industriområdet i Kopervik Havn.

Fra handels- og kontorparken på Sveinsvolljordet.

Offentlig rom

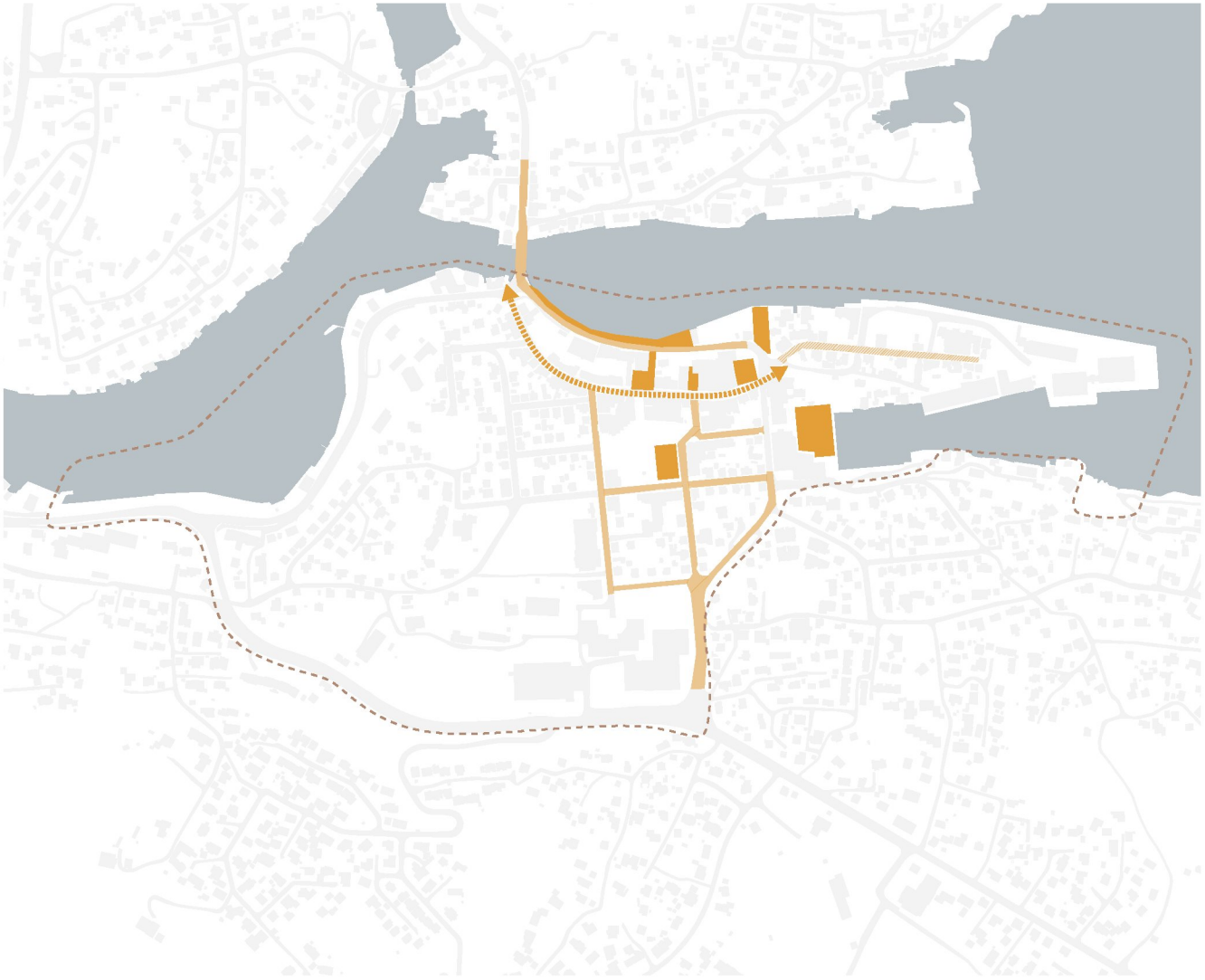

Offentlig opparbeidete byrom er i all hovedsak knyttet til Hovedgaten og utposninger av denne. Vi finner plassen ved apoteket som er møblert med benker og beplantning, den øvre delen av Torgallmenningen med trappeanlegg mot Vågen, og lekeplassen ved parken som trekkes frem som et spesielt vellykket sted basert på våre intervjuer. i tillegg ligger Festplassen som et reserveareal primært brukt på større tilstelninger som 17.mai.

De historiske allmenningene er idag preget av parkering og infrastruktur, og inviterer i liten grad til aktiv bruk av de gående.

Langs Havnegaten er det opparbeidet sitteplasser langs sjøen, men disse er plassert slik at man sitter med ryggen 1 meter fra hovedveien nordover.

De offentlig rommene i Kopervik fremstår idag i stor grad som oppbevaringsplasser for bil, og mangler hierarki og programmering som gir grunn for å stoppe og oppholde seg der. Lekeplassen, den øvre delen av Torgallmenningen og deler av Hovedgaten fremstår som de mest inviterende, men mangler kanskje den lille prikker over i´en for å oppnå sitt fulle potensiale. Dette handler delvis om utforming og materialitet, og delvis om programmering og tilbud.

Opparbeidet byrom

Handel/funksjonsmiks

Historisk gate

Gågate

Hovedgata sett mot vest

Parken med lekeplassen sett mot sør.

Havnegata er opparbeidet med sitteplasser og tredekke og rabatt som skille mot bilveien.

Grøntstruktur

Den historiske byparken utgjør en viktig kvalitet i indre sentrum av Kopervik. Her finner vi store, eldre blodbøker, paviljongen og gressflater. De andre områdene som i analysen er definert som park er strengt tatt gressflater som er vedlikeholdt i større eller mindre grad. Det varierer også i hvilken grad disse faktisk er opparbeidet med tanke på møblering, tilgjengelighet og beplantning.

Kirkegården utgjør en stor del av det grønne areal innenfor avgrensningen, og ellers er det enkelte felt med kratt og buskas i randsonen av sentrum.

Som øysamfunn flest har det ikke historisk vært presedens for mye høytvoksende vegetasjon på Karmøy, og dette bærer også sentrum preg av. Foruten blodbøkene er det kun et mindre antall trær i indre sentrum.

Park

Innmark

Kirkegård

Utmark

Byparken sett mot vest. Store bøketrær rammer inn rommet.

Parken med lekeplassen sett mot sør.

Utsiktspunktet i Ringgata, 1920

Tilgang til sjø

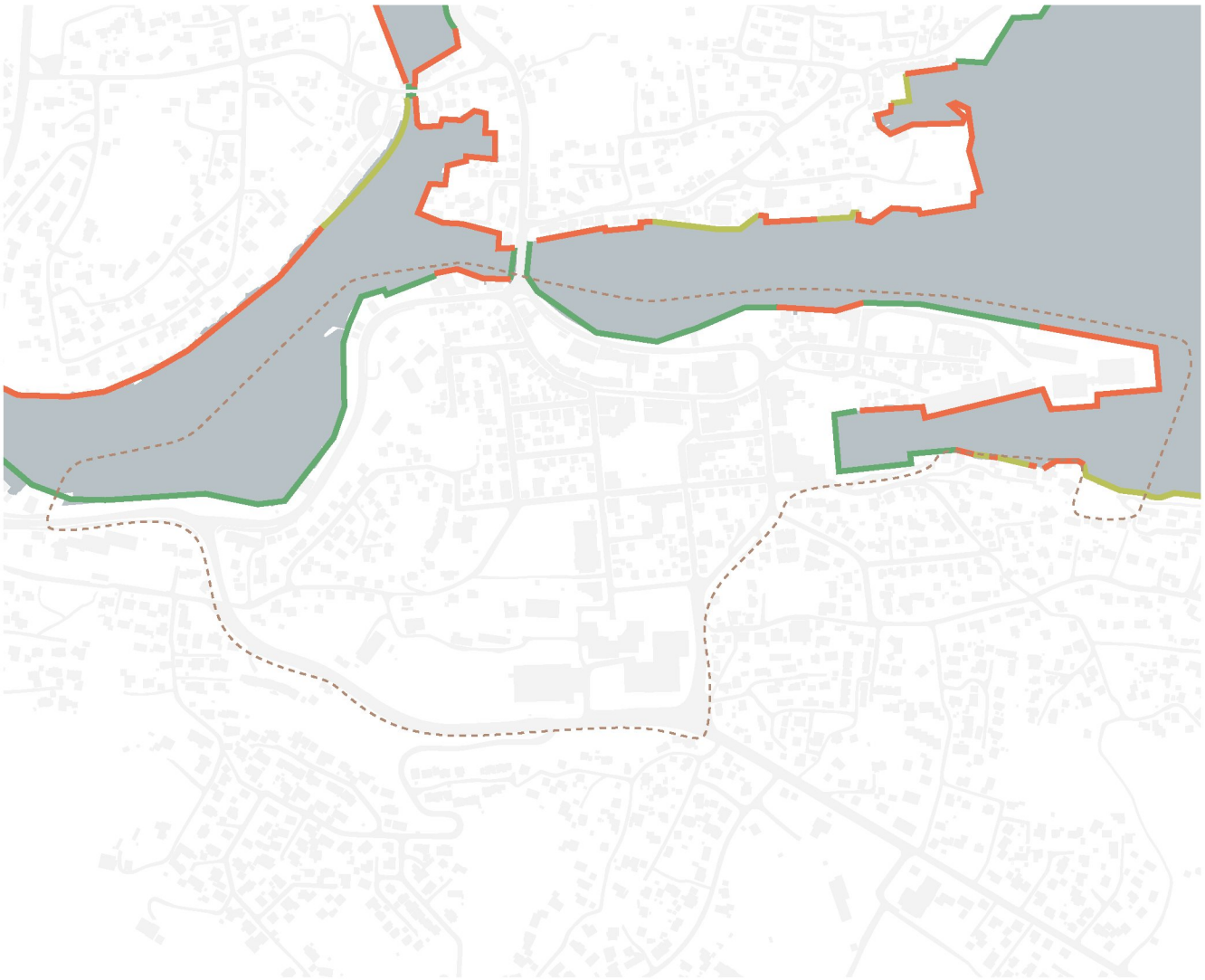

Til tross for Koperviks historie som sjøfartssted er det lite som idag gjenspeiler denne historien. Store deler av den historiske naustbebyggelsen er revet, og havnevirksomheten er redusert. Dermed har man også åpnet opp deler av havnen for allmennheten de senere år. Av det aktive havnearealet på Treborg er det nå kun den ytterste tuppen som ligger innenfor ISPS.

Innenfor avgrensningen er store deler av strandlinjen offentlig tilgjengelig grunnet store areal avsatt til småbåthavn gjestehavn og åpne servicekaier.
Enkelte strekk består av private eiendommer som grenser til sjø, men i det store og det hele er sentrum av Kopervik mye mer tilgjengelig enn boligområdene rundt som nesten utelukkende er privatiserte.

Tilgjengelig strandlinje

Delvis tilgjengelig strandlinje

Utilgjengelig strandlinje

Fra den åpne delen av Kopervik havn, sett mot nord.

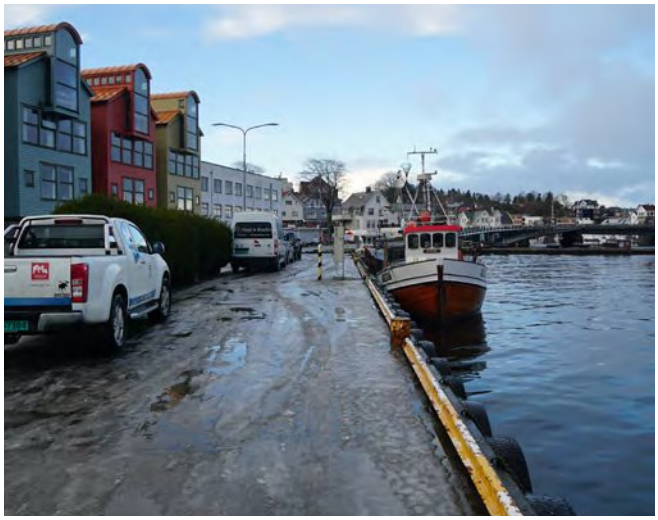

Havnegata ligger midt i sentrum og består av både servicehavn for fiskere og gjestehavn.

Bredalmenningen i sentrums østre del brukes idag primært som parkeringsplass. I bildets høyre forkant skal det etableres erstatningspark når tomten på vestsiden av veien bygges ut.

Kulturminner

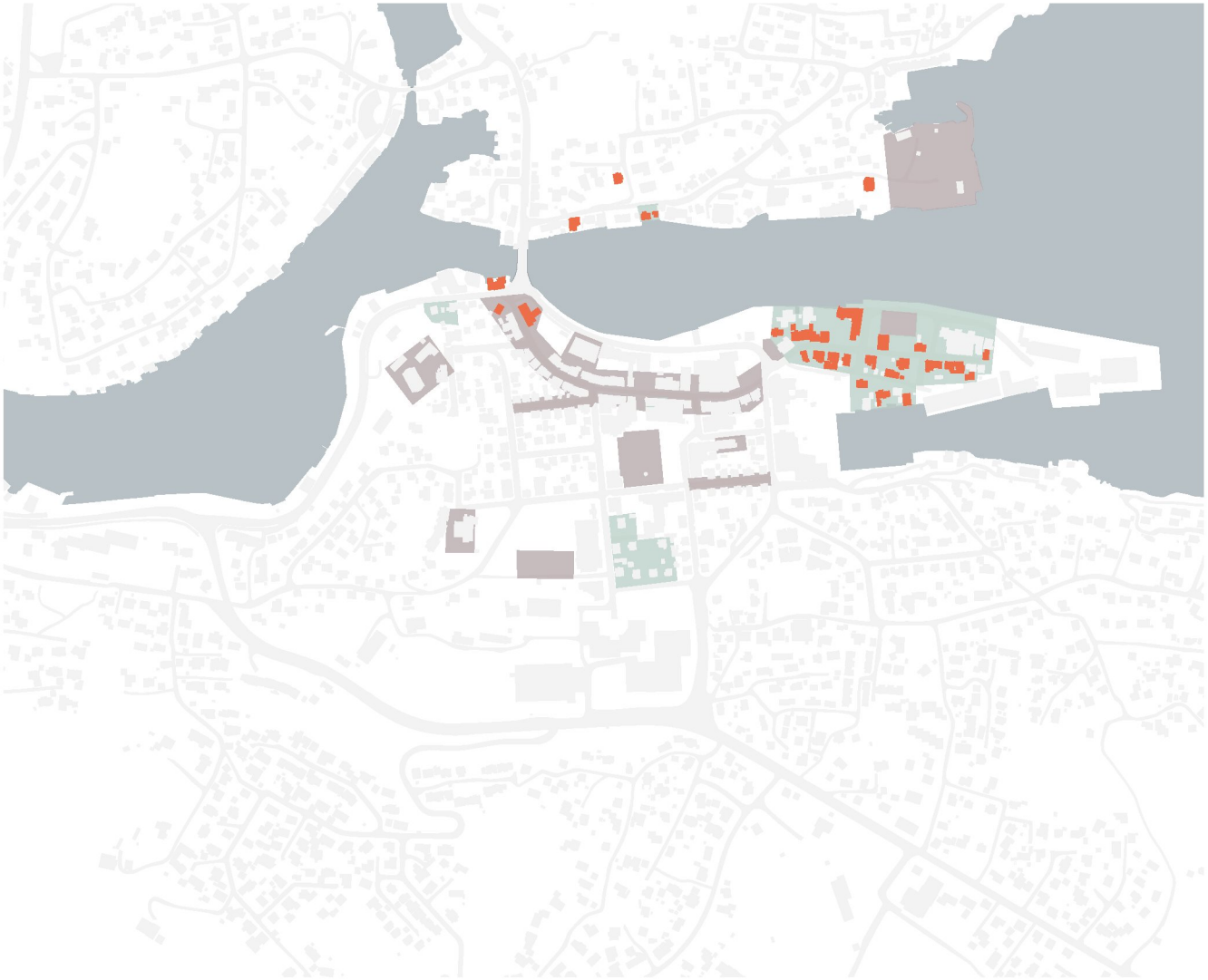

I sentrum er det i hovedsak den eldre trehusbebyggelsen på Treborg som er SEFRAK-registert og vernet ved PBL.

Det er i tidligere stedsanalyse foreslått flere områder man mener bør inngå i den samme diskusjonen, men dette har ikke blitt utredet videre i vårt arbeid. Disse forslagene utgjør sammen med kulturminneplanen en større del av sentrum hvor man prøver å bevare noe av industrihistorien og bygge videre på det som har vært.

For Hovedgatens del er det foreslått en hensynssone bevaring med fokus på estetikk, materialitet og ornamentering, og ikke nødvendigvis et strengt antikvarisk vern.

SEFRAK

Kulturminner uten vern

Bevaring

Fra den historiske trehusbebyggelsen langs Hovedgaten

Eldre bebyggelse ved Straumsund bro. Broen er i seg selv fredet av Riksantikvaren.

Frimann Skeie på kaien i Kopervik Havn.

Historiske bilder

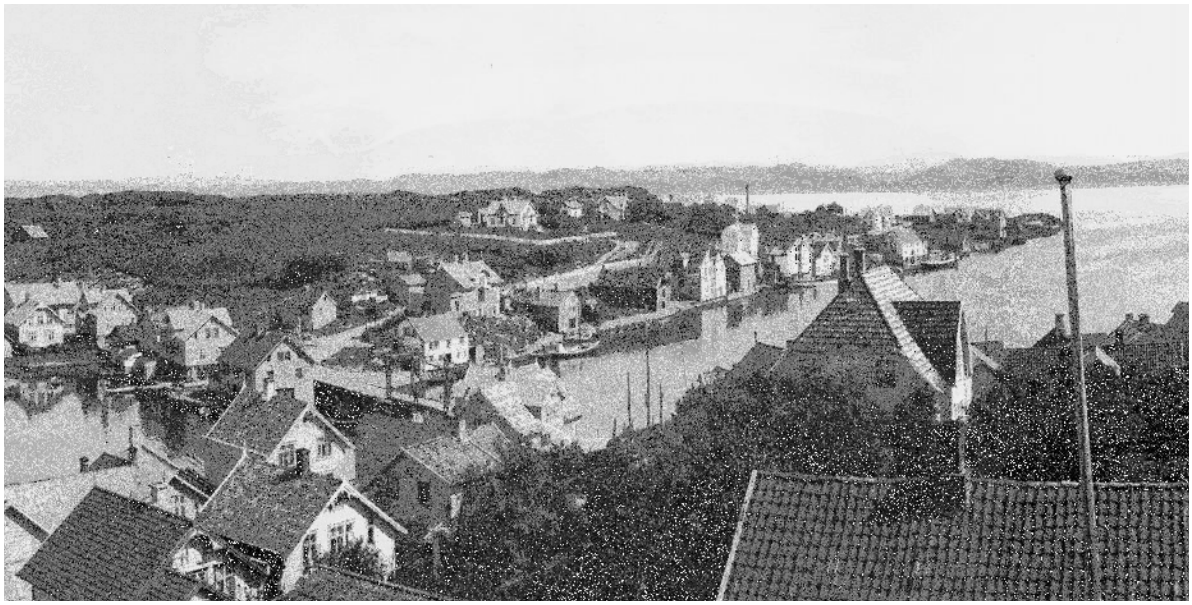

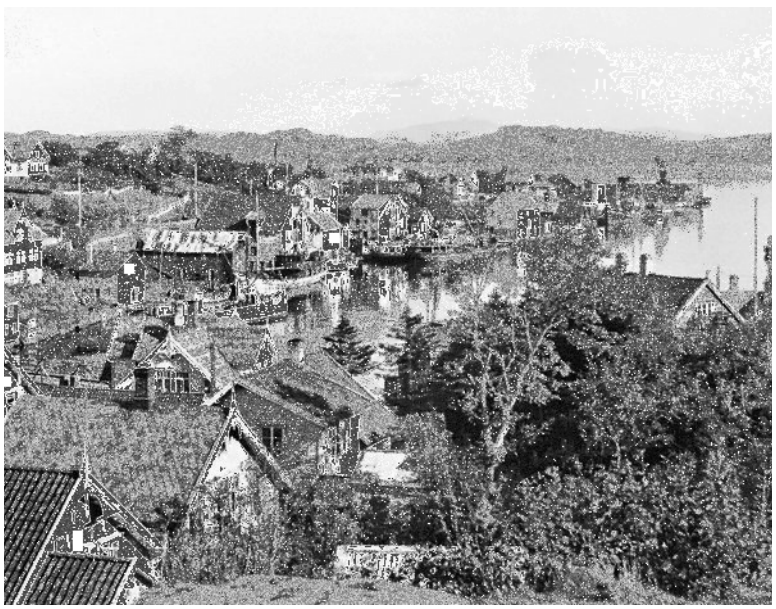

Parti fra Kopervik

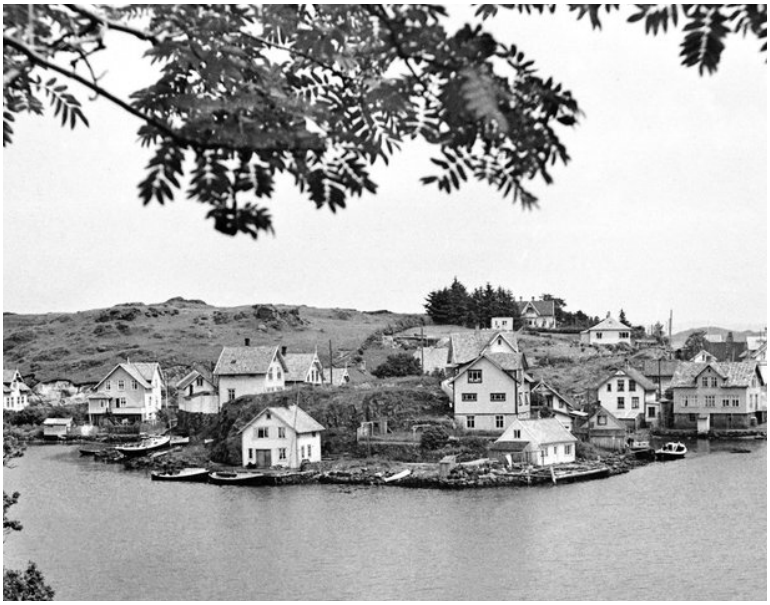

Kopervikhuset

Det er vanskelig å tegne et helt tydelig bilde av hva "Kopervikhuset" er da byen naturlig nok er utviklet over lang tid og mange stilepoker. Men om man hovedsaklig ser på det gamle sentrum og kvartalsstrukturen er det noen trekk som er gjentakende og gjenkjennelige uansett hvor i indre by du er.
Husene har en gjennomsnittlig størrelse på 9x8 m, og gatene varierer fra 10 til 12 m. bredde. Dette er grove beregninger, men det sier noe om Koperviks historiske skala og forholdstall. Når det er sagt fremstår så og si alt som er bygget i nyere tid som mye større, med lengre fasader og flere etasjer. Eksempelvis er de høyeste byggene i byen(utenom Kirken) konsentrert rundt Hovedgaten og Sveinsvolljordet.

For å kunne foreslå ny arkitektur og nye bygg i Kopervik er det avgjørende å skjønne hva som er der idag. Å tegne noe nyskapende er uproblematisk, dette gjør man jo til stadighet, men om arkitekturen ikke er lokalt forankret, forståelig for dem som skal bruke den, og tilpasset sin kontekst vil et nybyggerprosjekt virke fremmedgjørende og i verste fall provoserende.

Den enkle analysen til høyre sier noe om hvilke bestanddeler det gjennomsnittlige Kopervikshuset består av. Dette betyr på ingen måte at alle hus er slik, men vår gjennomgang viser at mange av grepene er gjentakende. Dette vil igjen være avgjørende for formspråk og materialbruk i det som videre presenteres. Rene, enkle former med sal og valmtak og en utstrakt bruk av tre og tunge tak. Her gjelder altså et sobert og nøysomt uttrykk med fokus på kvalitetsmaterialer.

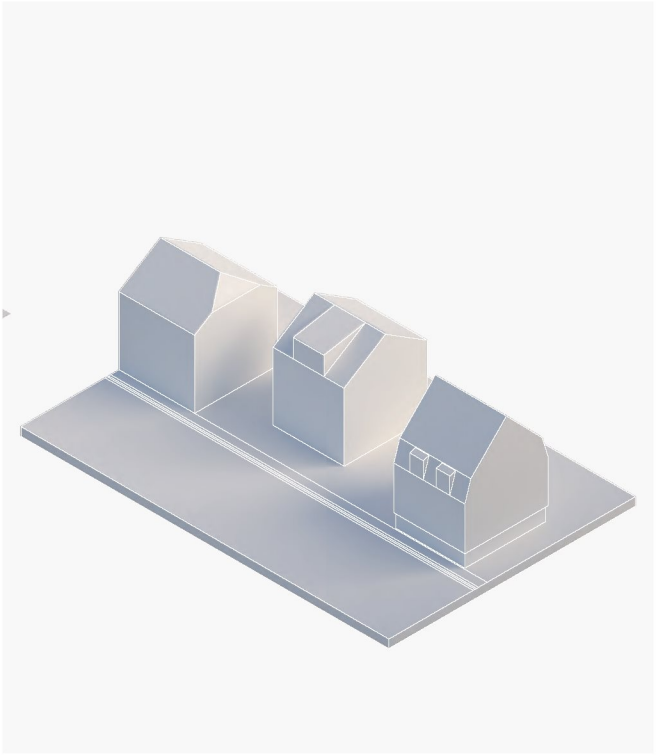

Bygg- og takform
To til fire etasjers hus. Mansard, saltak, halvvalm med oppløft og arker
Inntrukket sokkel i mur

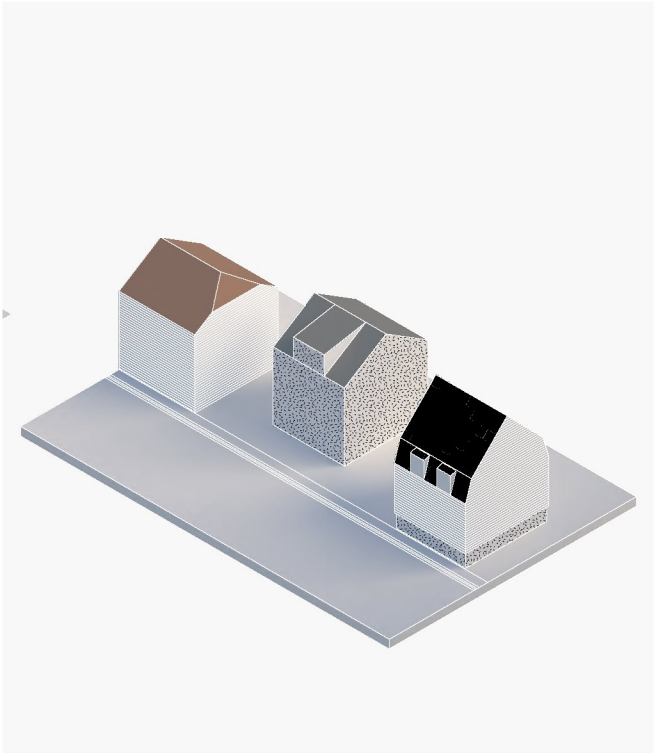

Takmaterialer
Dråpeskifer, røde takpanner, betongstein

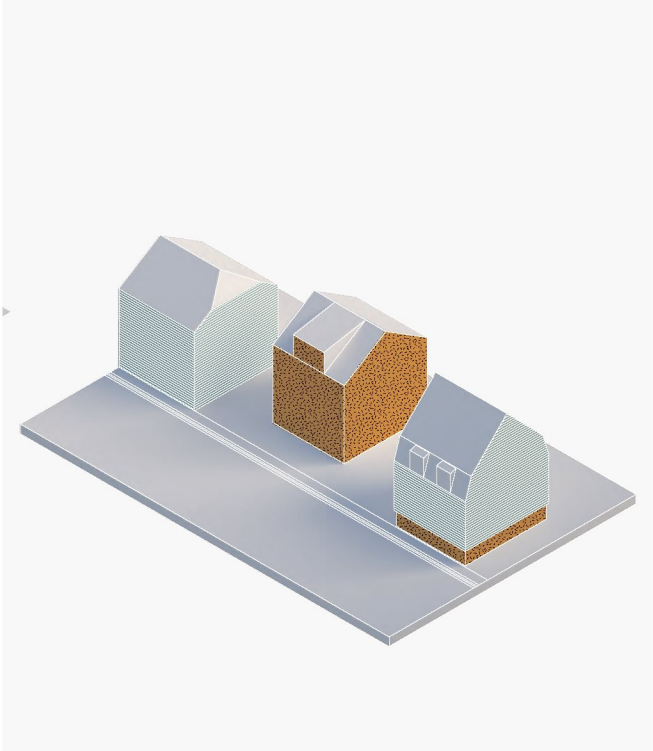

Fasadematerialer
Liggende trekledning og pusset mur

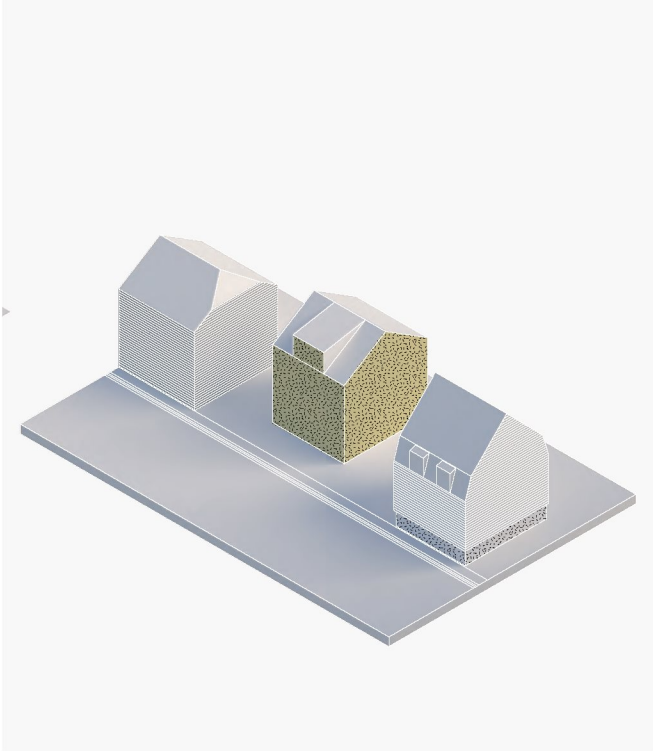

Fargebruk
Hvitt, grånyanser, gulnyanser

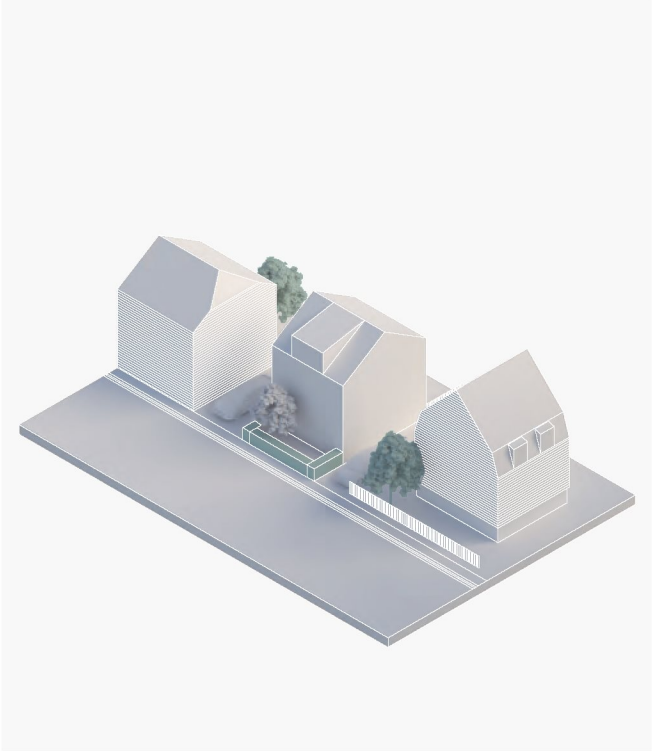

Offentlig/privat
Liten eller ingen forhage, store bakhager, parkering mellom husene eller i gate

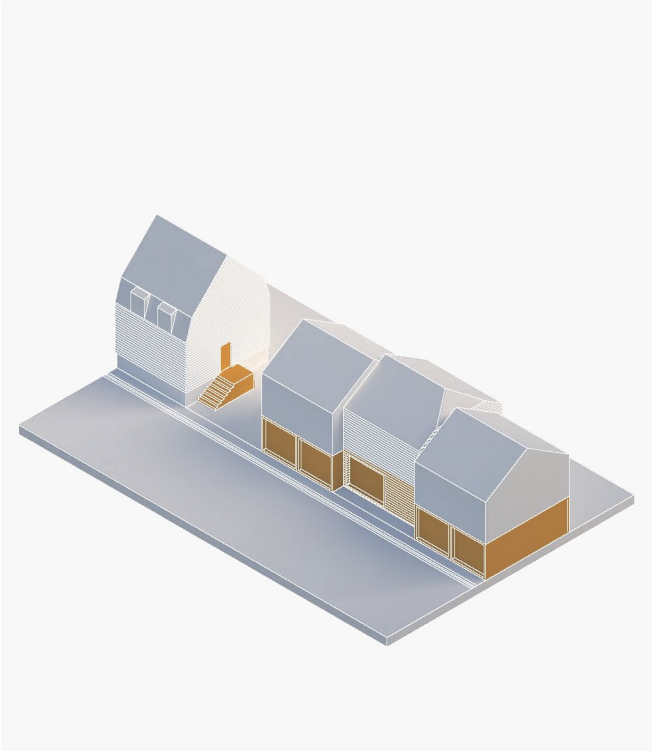

I gatemiljøet
I boligområdene: Fasade trukket ut mot fortau, inngang på siden og halvetasje opp. I sentrum: Næring i første.

Mulighetsstudie

Kopervik

Innledning

Statistikk og nyere byforskning tegner et tydelig bilde av utviklingen i norske småbyer. De tette sentrumsområdene er mange steder i ferd med å gå i oppløsning. Handel, kontorarbeidsplasser, idretts- og fritidsarenaer etableres i økende grad utenfor sentrum. Sakte men sikkert tappes de gamle sentrumsområdene for funksjoner. Igjen står tomme butikkvinduer og gater uten liv. I den grad det er nybygging i sentrum er dette ofte i form av leiligheter og ensartede bomiljøer tiltenkt segmentet 50+. Dette skjer til tross for at byutvikling som fortetting har vært statlig politikk i lengre tid. Prinsippet om fortetting ble nedfelt i Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging allerede i 1993.

Attraktive, bærekraftige bomiljø i småbyen
Distriktssenteret 2015

Kopervik er en by på størrelse med Lillestrøm, Mandal og Kragerø med et kompakt og oversiktlig bysentrum. Utbyggingsmønsteret de siste årene har som i de fleste andre steder ført til at byen i stor grad har est utover og bort fra sentrum, og konsekvensen er at man idag er avhengig av bil for å få hverdagen til å gå opp.

For å utvikle Kopervik til å bli en fremtidsrettet, bærekraftig by, vil vi i denne mulighetsstudien foreslå en rekke tiltak som i større eller mindre grad kan være med å justere dagens kurs. Det aller viktigste er likevel den overordnete arealpolitikken, og virkemidlene man har i planverket for å intensivere boligbygging i, og nærme sentrum. Jo flere mennesker innen gang og sykkelavstand, jo færre biler på veiene, og jo bedre byliv kan man skape. Greier man å konsentrere mengden mennesker i større grad enn idag, øker også kundegrunnlaget for et bredere handel og serveringstilbud, kulturarrangementer og sosial interkasjon. Vi håper denne studien kan være til hjelp for kommunen i det videre arbeidet med rulleringen av KPA for Karmøy.

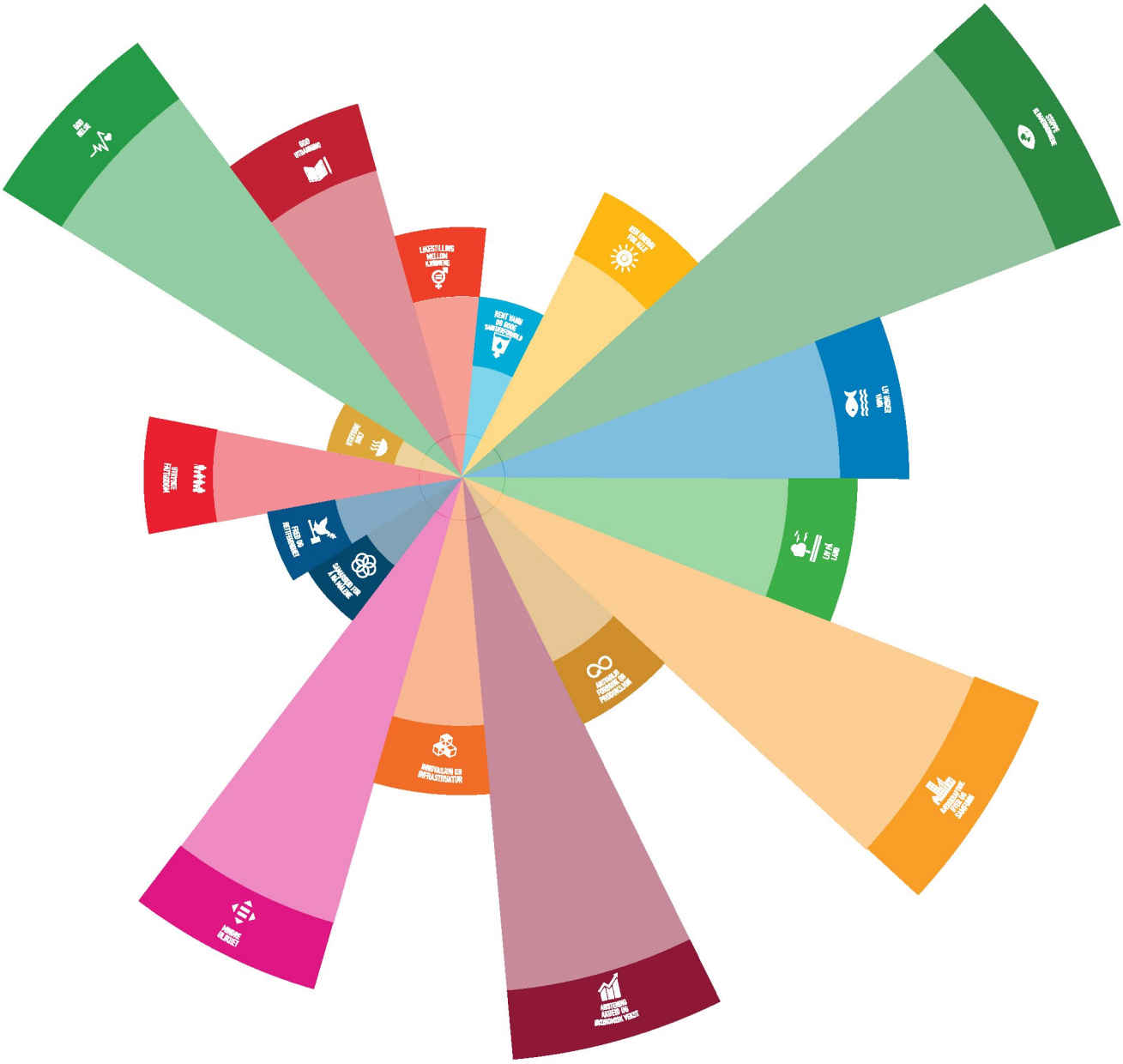

Dagens bærekraftsfokus i tiltak som gjennomføres i Karmøy kommune (planer og realisering). Det er flere områder der vi ikke finner bærekraftig fokus i kommunen i dag. Denne mulighetsstudien tar sikte på å vise hvordan en kan jobbe med flere av disse temaene.

Bærekraftige Kopervik

Som del av strategien med å utvikle Karmøy kommune til en UN 17 Municipality og kunne fronte dette på et markedsmessig nivå har vi gitt de ulike tre byene egne ansvarsområder innen bærekraftsmålene. Dette betyr selvsagt ikke at ikke de andre målene skal være tilstede i planleggingen, men at man har et særskilt ansvar for noen av dem.

Vi mener bærekraftig innovasjon kan og bør oppstå lokalt. Det viktigste i et slikt arbeid blir å legge tilrette for prosesser som kan gi riktige bærekraftige tiltak. Et slikt arbeid krever dermed samarbeid med kommunen, og at kommunen kanskje går fra å se seg selv som en passiv part til å bli en aktiv part som legger til rette for, initierer og stimulerer ønsket bærekraftig adferd.

Kopervik har fått et særskilt ansvar for å se til at følgende delmål kan oppfylles:

1 Utrydde fattigdom
5 Likestilling mellom kjønnene
10 Mindre ulikhet
16 Fred og rettferdighet
17 Samarbeid for å nå målene

I tillegg har både Kopervik, Skudeneshavn og Åkrahavn et særskilt ansvar for de målene som er jobbet minst med i dag. Dette gjelder altså mål om rent vann og gode sanitærforhold, ren energi og å stoppe klimaendringene.

Kopervik har flere ansvarsområder som går inn i bærekraftsmål som ikke direkte, eller vanligvis, inngår i arkitektoniske mulighetsstudier. Men som diagrammet på side 10 viser henger alle målene sammen, og byutviklingen er driveren for måloppnåelse. De politiske målene som fred og rettferdighet, mindre ulikhet og likestilling legges til Kopervik fordi kommuneadministrasjonen ligger her, men også fordi at Kopervik som by har en del utfordringer med disse tematikkene.

Karmøy har store kjønnsforskjeller. Både ihht inntekt og utdanning. Kopervik har en større befolkning med flerkulturell bakgrunn, og det er flere fattige her enn i andre steder i kommunen. Tiltak i bybildet som knytter seg til likhet, universell tilgjengelighet, deleløsninger og trygghet vil kunne bidra både lokalt, men også som del av en tiltaksliste for å nå overordnede bærekraftsmål. Det er summen av disse små lokale tiltakene som tilsammen danner kraften som kan snu en global situasjon.

Hovedgrep

For å lage et best mulig sted å bo har vi strukturert byutviklingen rundt noen kjernepunkt. Disse er viktige, og vi mener kommunen bør arbeide for å sikre foståelse for dette internt. Det er mange tiltak vi foreslår i arbeidet, og mange av dem kan og bør justeres når de skal implementeres lokalt. Men vi mener hovedgrepene må ligge fast:

1) Bevegelseslinjene i Kopervik danner en T-form. Denne må dyrkes, og tiltak må særlig rettes inn mot denne.
2) De sentrale offentlige rommene, parken og Torgalmenningen ligger tilknyttet ”krysset” i T-formen. Dette er de to viktigste offentlige rommene i byen. Her må innsats legges ned for å løfte disse fra slik de fremstår i dag.
3) Handel og byliv må fokuseres rundt T-formen og de to viktigste offentlige rommene.
4) Kollektive mobilitetsformer, deleløsninger og fotgjengere må gis umiddelbar tilgang og øverste prioritet i og rundt T-formen.
5) Boligtetthet må økes sentralt. Koperviks urbane struktur trenger flere brukere. Man må etterstrebe større variasjon i boligtypologier.
6) Bærekraftstiltak må være synlig i bybildet og kommunikasjonen må knyttes til disse.

Byens dynamiske sammenhenger

For å kunne etablere og forsterke eksisterende byrom i Kopervik må vi forstå hvordan folk beveger seg. Basert på våre intervjuer på stedet er terskelen høy for å ta beina fatt for beboerne i boligfeltene i randsonen, men det utkrystalliserer seg likevel noen tydelige gangdrag basert på byens struktur.

Fra boligfeltene på Kalvatræ i øst konsentreres gang og sykkeltrafikken rundt de to oppsamlingsveiene som leder til sentrum. Fra Stangaland og Nonsvarden i sør vil trafikken ende opp i Skudenesvegen, og fra Eide i øst er Askehagen benyttet. For Skiparvika og Valberg er det nødvendigvis kun én gangvennlig tilkomst, og det er via broen i Straumsundet.

Det urbane potensiale på et sted er knyttet til de årene i byen der folk beveger seg. Butikker og aktive arealer må vende seg ut mot disse gatene, baksider, varelevering med mer har ingenting her å gjøre. Og dette betyr at de offentlige rommene må plasseres som utposninger av disse gangdragene for å sikre mest mulig bruk, og best mulig tilgang for alle beboere.

Det offentlige rom

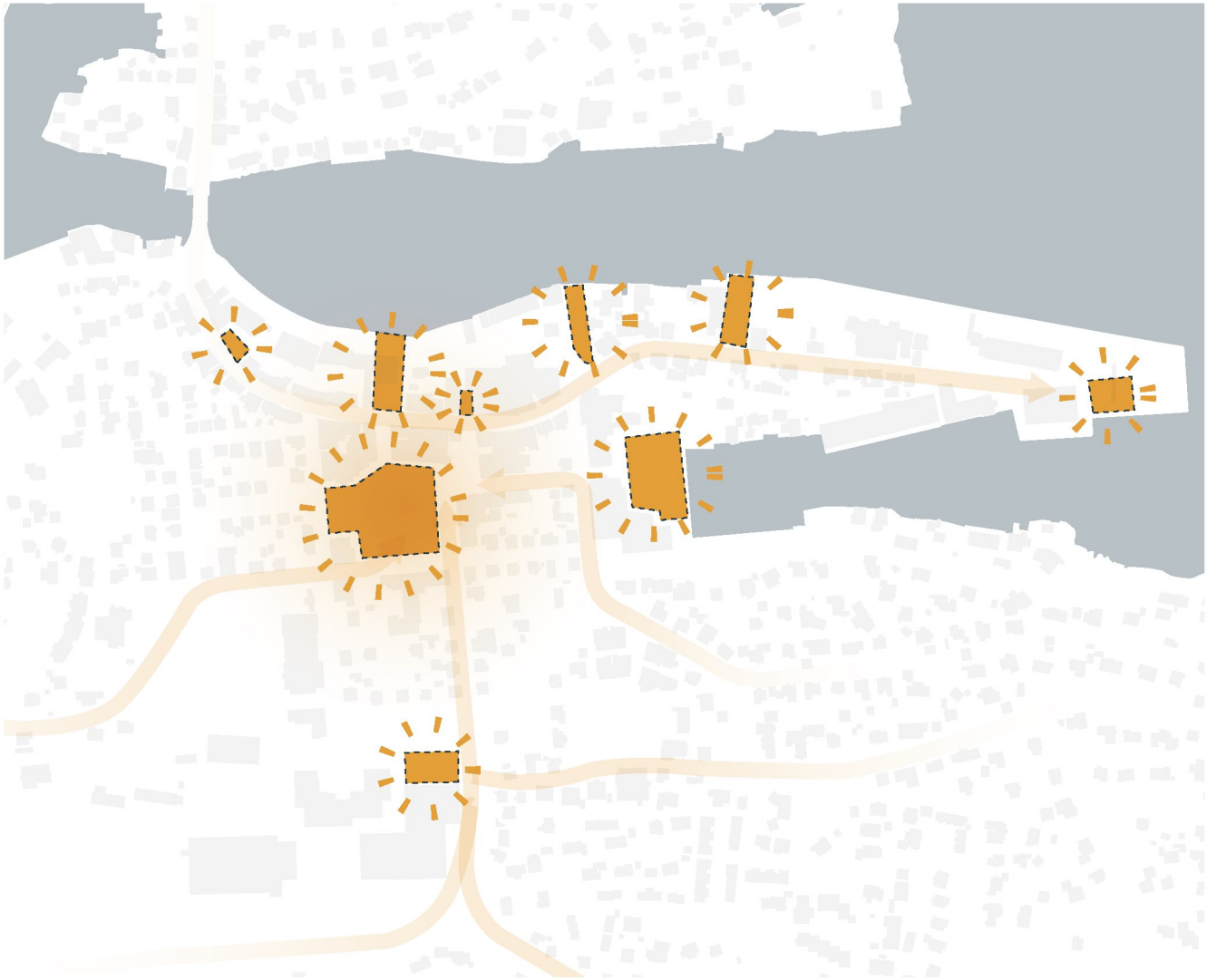

De eksisterende byrommene samsvarer i stor grad med de antatte ganglinjene, og ligger nærme, om ikke helt inntil på de fleste punkt. Flere av byrommene er tilknyttet sjøen og ligger dermed litt utsatt til for vind fra nordvest sommertstid.

Det kommer likevel frem i analysen at det også finnes et uutnyttet potensiale her. Alle linjene leder inn mot parken, lekeplassen og handlegaten. Her ser vi at potensialene for byliv er høyere enn det er i dag, og vi foreslår å lokalisere tiltak til dette området.

Her bør det etableres en tilrettelagt plass som i større grad kan fange opp flere aldersgrupper og interessefelt. Dette betyr at parkeringsplassen ved dagens NAV bør transformeres sammen med lekeplassen for å skape et helhetlig, solrikt, skjermet byrom for både unge og gamle.

Ved en fremtidig tranformasjon av Kopervik Havn er det også naturlig å se for seg en ganglinje som fortsetter rett frem i Hovedgaten og ender i en sørvendt plass på tuppen ved et eventuelt Kulturhus.

Festplassen har en underordnet rolle i det daglige bylivet, og ligger faktisk som eneste plassrom ukoblet ihht byens ganglinjer. Dette betyr at det er vanskeligere å skape tilfeldige møter og spontan aktivitet i området. Festplassen er likevel medberegnet som en kapasitet for større ansamlinger som 17-mai og festivaler.

1:3000

Mobilitet

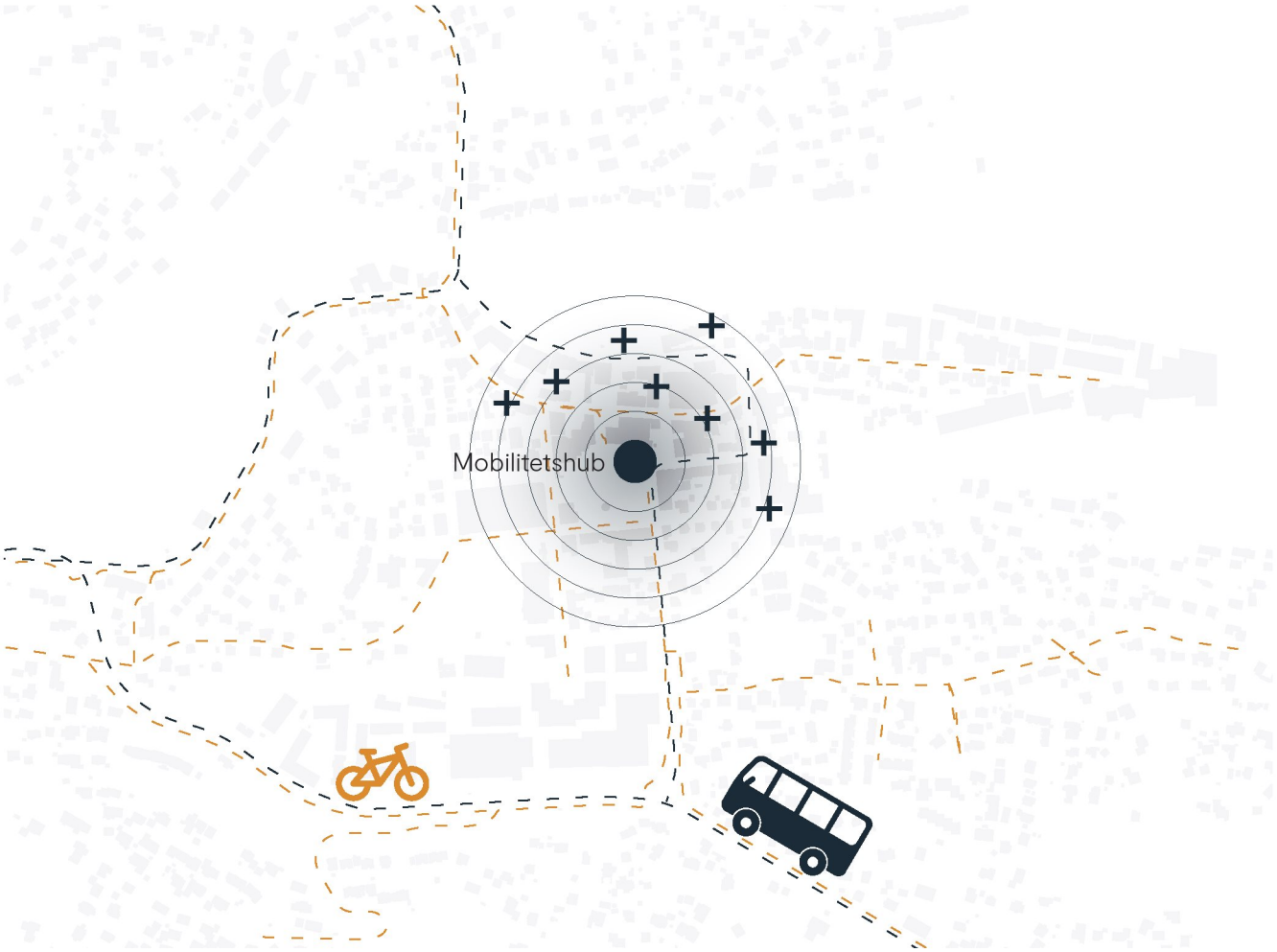

Grønn mobilitet utenfor storbyene kan for mange virke som en utopisk tanke. Bilen er lett tilgjengelig, komfortabel og i stor grad til å stole på. Bussen kommer sjeldent, og sykling i regn og vind er lite tiltalende for de aller fleste. Det er store avstander, og jobben ligger i Haugesund og ungene skal leveres i barnehagen.

God planlegging reduserer transportbehovet. Vi må bo der vi jobber og jobbe der vi bor. Butikken, barnehagen, skolen og idrettshallen må ligge i sykkelavstand til boligene våre, og vi må ha nok arbeidsplasser til de som ønsker å bo der. På lang sikt vil dette føre til en reduksjon i antall jobb- og fritidsreiser, men på kort sikt må man jobbe med mikrotiltak, tilrettelegging og informasjon om alternativene til privatbilen.

I Kopervik betyr dette at vi må se på hvor enkelt det er å reise på andre måter enn med bil. Vi foreslår at bussruten gjennom sentrum omrutes og legges via parken og det nye Torget. Kombinerer vi dette med taxisentral, utlånsordninger for sykkel, HC-parkering, gangvennlige arealer og gode muligheter for sykkelparkering har vi en mobilitetshub hvor de kollektive transportformene er øverst i hierarkiet og tilgjengelige for alle. Torget blir da det nye knutepunktet hvor alle transportformer møtes, og bilen gis lavere prioritet. Samler vi transportformene samler vi også folk, og vi gir mer liv til de omkringliggende butikken og byrommene. Mobilitet kan på denne måten brukes som en bylivsgenerator.

Dette betyr på den annen side ikke at det fra nå av skal bli umulig å kjøre bil til Kopervik, men det blir marginalt annerledes. Brorparten av alle parkeringsplasser beholdes, men man må som kjørende tåle at man ikke får parkere hvor som helst til enhver tid. Tidligere stedsanalyse for Kopervik viser at det er en sannsynlig overdekning av parkeringsplasser i sentrum idag, og man kan dermed redusere uten at det får store negative konsekenser. Dette er altså fullt løsbart men krever en endringsvilje blant byens befolkning. Gulroten i motsatt ende er at parkeringsarealet man har gitt bort kan bli en motor og brekkstang for fremtidens Kopervik. Hver parkeringsplass okkuperer alt fra 13-25 m2, og summert blir dette fort store arealer som kan brukes til byens fordel. Parkeringsplassen ved byparken kan dermed erstattes med ca 900m2 bilfritt, solrikt torg. Gjør man tilsvarende øvelser andre steder i byen vil det sannsynligvis være enorme arealer som kan omprogrammeres og generere byliv.

Eksempler på tiltak

Nørreport stasjon i København er et nylig oppgradert byrom hvor overbygget sykkelparkering, buss, gange, og metrostasjon er planlagt slik at alle overganger mellom transportmidler er så smidige og raske som mulig.

Elbilparken på Karmøy er idag relativt liten, men vil de kommende årene øke etterhvert som rekkevidden blir bedre og bedre. Det må etableres minst to ladestasjoner i sentrum for å legge til rette for dette i tiden fremover.

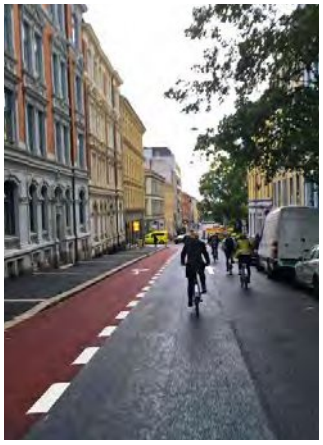

Det kan utføres prøveprosjekter hvor man maler veibanen rød på eksisterende veiskulder i indre sentrum for å prioritere de syklende. I prinsippet er ikke gatesnittet bredt nok med dagens sideparkering men med en omdisponering av arealet kan det gå.

Fortaustuvidelser er effektive virkemiddel for å minimere gangtid i kjørebane, og øke trygghet og synlighet for de gående. Dette tiltaket ser man på flere steder i Kopervik idag og bør også være fokus videre.

Det er i liten grad egne sykkelfelt og -veier på Kopervik i dag, men i stor grad kombinasjonsbruk av fortau. Kommunikasjonen rundt trygge sykkelmuligheter, kartløsninger og skilting har forbedringspotensiale.

Alle busstopp bør være belyste og mest mulig transparent for å trygge opplevelsen av offentlig transport. Busstopp uten tak bør snarest oppgraderes for å senke ubekvemhetsnivået.

Det er få, godt skiltete og markerte gangfelt i Kopervik idag. Å trygge de gåendes opplevelse er et billig og lettvint måte å øke attraktiviteten for gående og syklende. Det bør fokuseres spesielt på grensesnittet mellom boligområdene og sentrum.

Et tiltak for å fremme gange kan være å la fortausdekket krysse veibanen for å sørge for et tydeligere skille i hierarkiet. På denne måten må de kjørende redusere farten, og det blir færre kanter og barrierer for sykler, barnevogner, rullestoler og gående

Mobilitet

Utfyllende forslag til tiltak for å dytte de overordnete mobilitetsvanene i en mer bærekraftig retning.

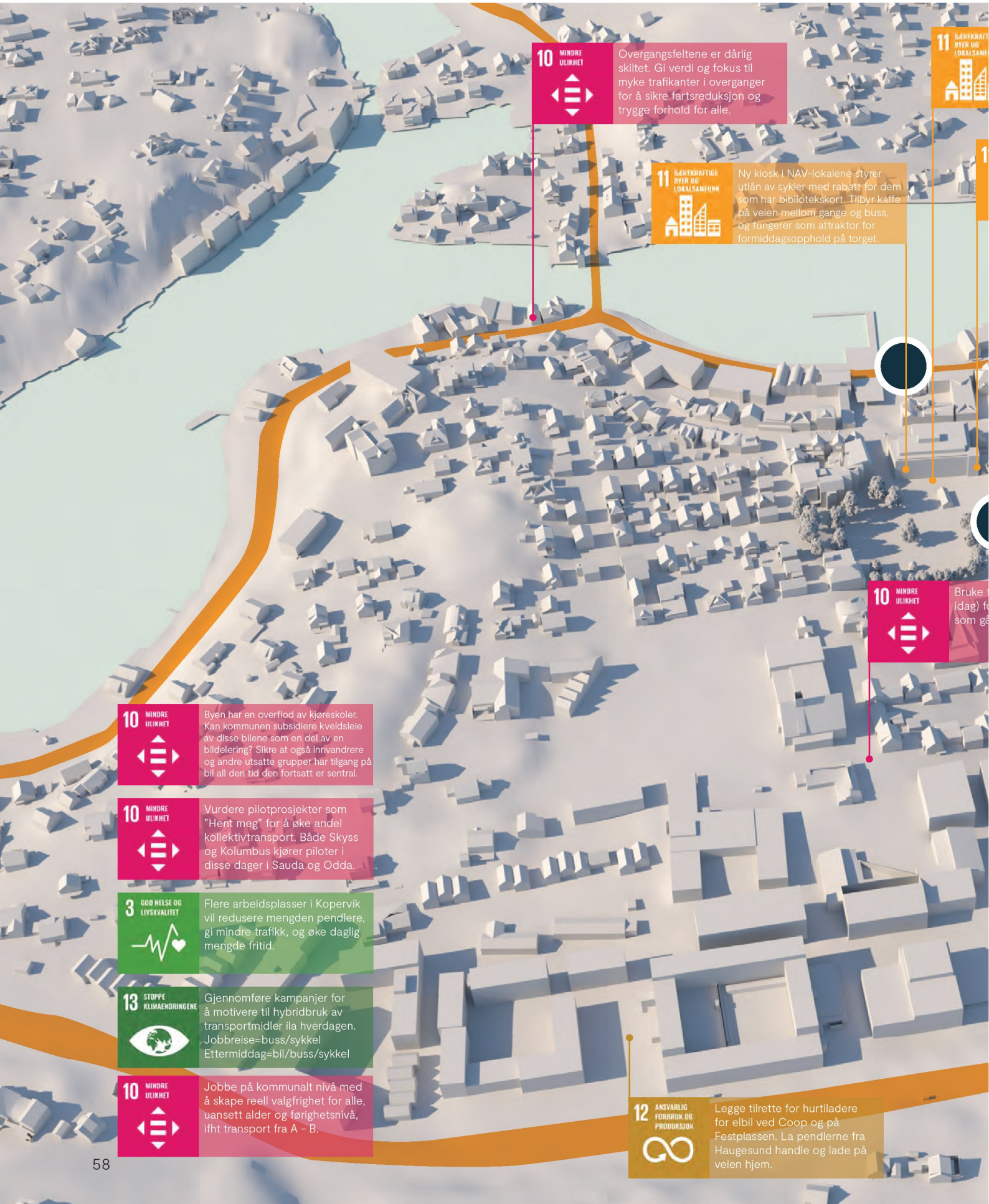

Legge tilrette for en mobilitethshub på det nye torget. Bruke transportbytte som generator for folk og aktivitet.
11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN
Sykkelparkering under tak.
Kommunalt utlån av el-sykler
Fysisk sykkelkart over Karmøy
Samarbeid med Haugesund om sykkelkart.no
13 STOPPE KLIMAENDRINGENE
Kommunens eneste kino kan være med å dytte folks transportvaner over i en ny retning ved å tilby rabbaterte billetter til dem som ikke kjører bil.
5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE
Busstopp i indre sentrum og gode, belyste busskur med transparente vegger på alle sider for å trygge opplevelsen av å reise med kollektiv.
9 INDUSTRI, INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR
Det er kun 6 overgangsfelt innenfor området idag. Tilrettelegge for gående med fokus på overganger i grensen mellom bolig og sentrum.
13 STOPPE KLIMAENDRINGENE
Fortau krysser kjørefelt og skaper et sammenhengende fotgjengerprioritert område. Bilen har fortsatt sin plass men er underordnet i hierarkiet.
fortausutvidelser(som
or å forkorte overgangstid
ende.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Vurdere veimerking og oppmalte sykkelfelt i enkelte boliggater. Kartlegge terskler fra fortau til veifelt og andre hindre som gjør det vanskeligere å sykle.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Tydelig skilting på innfartsårene for gående og syklende. Opprette snarveier for myke trafikkanter og omveier for bilister.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Evaluere og fortsette arbeidet med fokus på "Trygge barn på skolevei". Sikre nok låsbar-sykkelparkering ved skoler og idrettsanlegg.

Byliv

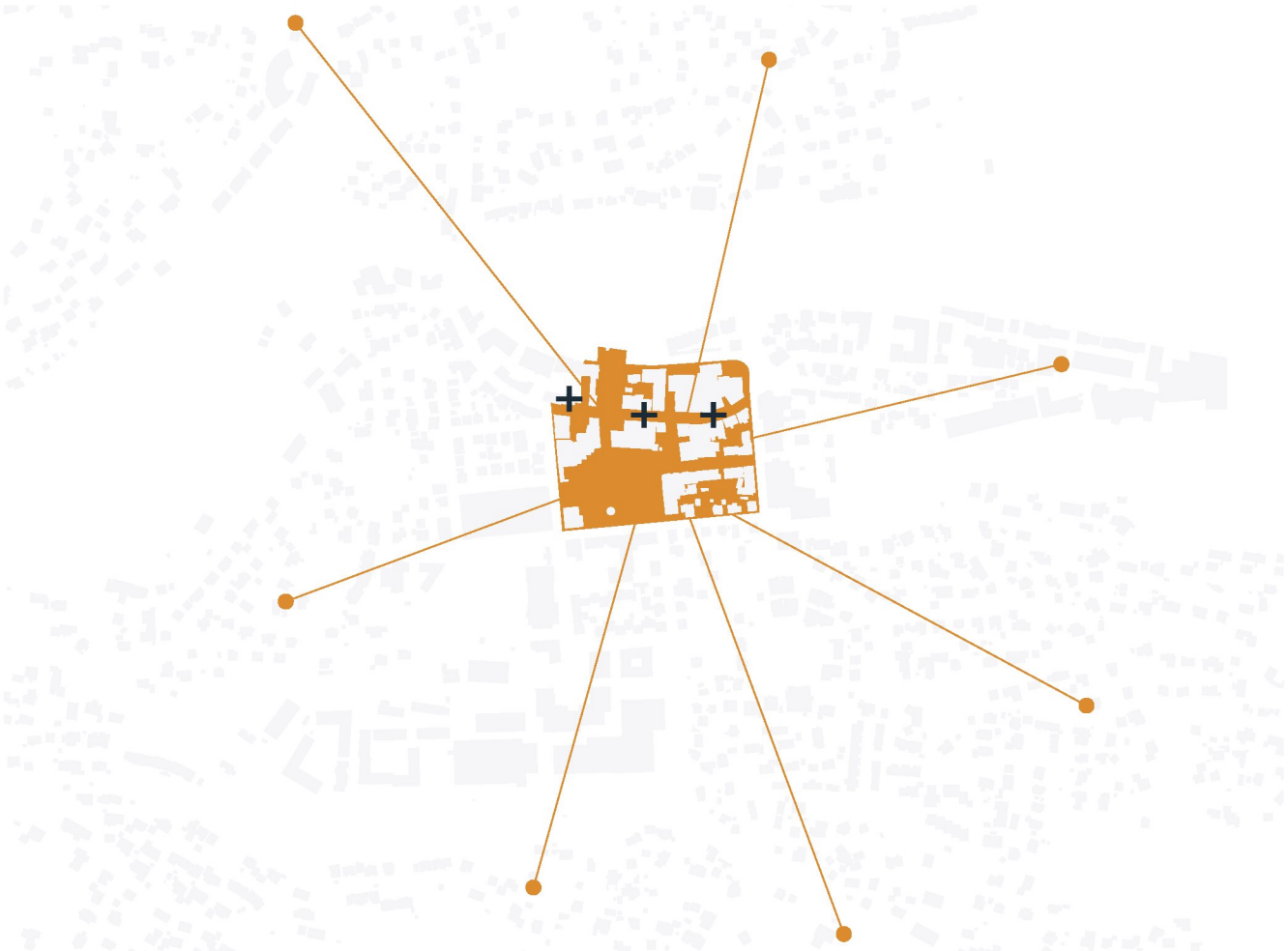

Store og små byer opplever en stor endring i handelsvanene og effekten dette har på byens tilbud. En trendanalyse fra Danmark viser at 3/4 av de danske byene vil miste bredden i detaljhandelen innen 2030 om halvparten av alle innkjøp flyttes til netthandel. Pandemien vi nå står midt oppi har ikke gjort dette bildet særlig lysere. Det internett vanskeligere kan konkurrere mot er opplevelsebaserte tjenester. Tall fra SSB viser at forbruket av servering, kultur og opplevelser nå har passert den tradisjonelle handelen.

For å styrke både handel, kultur og servering foreslår vi at disse samlokaliseres i så stor grad som mulig. Alle aktiviteter som kan generer byliv bør legges til indre sentrum og området rundt Hovedgaten. Området avgrenset av Torfæusgaten i sør, Statsråd Vinjes Gate i Vest, Stangelandgata i øst og Havnegata i nord avsettes til fotgjengerstrøk og oppgraderes over tid med nye aktivtetsflater, møblering, og oppholdssoner. Det vil fortsatt være tilkomst med bil, men den er nederst i hierarkiet og må dele plassen med de andre transportmodusene.

Den største intensiteten av handel- og serveringsareal bør altså samles her for å samle mest mulig folk fra de omkringliggende boligfeltene på samme sted.
Om handelstilbudet ved Sveinsvollsjordet utvides vil dette få store, negative konsekvenser for sentrum. Kopervik er rett og slett ikke stort nok for flere konkurrerende detaljhandelsområder.

En reetablering av dagligvarebutikk i sentrum, og en flytting av Vinmonopolet kan være med å blåse nytt liv i Hovedgaten igjen og vil skape synergieffekter for handelen i gaten forøvrig. Folk generer folk, og jo flere man greier å samle, jo større er sjansene for at folk møtes for en uformell prat på gaten som styrker tilhørighet og identitet.

Eksempler på tiltak

Temporær verktøykasse for grønne byrom. Store plantekasser som kan holde mindre trær kan brukes som uttesting og innramming av nye byrom.

Arkade/sammenhengde tak på hovedgatens skyggeside. Muliggjør tørr shopping på regnfulle dager. Øker attraktivitet og konkurransekraft ifht. kjøpesenterflukt.

Midl. tiltak:
Malt bakkedekke som ny avgrensning av superkvartalet i sentrum. Deretter trinnvis oppgradering.

Fokusere på Hovedgaten som handelsgate. Det trengs folk for å skape grunnlag for handel. Folk trekker folk. Må ikke spres tynt utover byen.

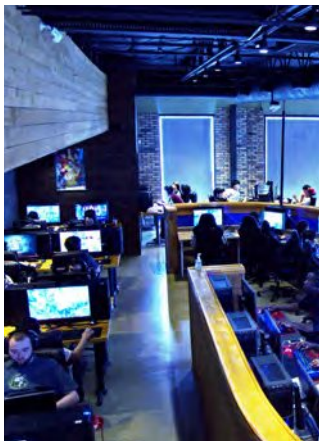

Undersøke markedsinteresse, etablere esport-senter for ungdommer som faller mellom idrett, kultur og bedehus. Sikrer også tilgang til pc`er for alle.

Tomme lokaler kan brukes som utstillingsvindu for lokale foreninger, kunstnere, kommunen osv. Etableres kjapt når et lokale blir ledig. Øker attraktiviteten og bevisstheten rundt lokalet ifht. nye leietakere.

En liten gjenbrukshall gir folk muligheten til å gi vekk ting uten å måtte gå via finn.no.
Møbler, leker, bøker osv. Drives kommunalt, alt er gratis.

Bevare og støtte opp under sosiale intiativer som allerede eksisterer. Kaffegjengen i havnen og tilsvarende mikrososiale tiltak må bestå også etter transformasjon av området.

Byliv

Utfyllende forslag til tiltak for å sikre nok folk, nok handel og nok aktivitet i sentrum.

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN
Midl. tiltak:
Malt bakkedekke som ny avgrensning av superkvartalet i sentrum. Deretter trinnvis oppgradering.
17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE
Det viktigste målet av alle. Byene må samarbeide og unne hverandre en rikdom og diversitet tilbud, tjenester og attraksjoner. Dyrk ulikhetene!
8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST
Opprettholde fokus på arbeidsplassutvikling, spesielt innen sektorer hvor det idag foregår flukt av unge voksne. Må balanseres med arbeid i primærnæringer og tjenesteyting.
11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN
Fjerne parkering fra gatens solside. Prøveprosjekt med parklets som midlertidige tiltak. Beplantning, benker, servering, sykkel-p.
10 MINDRE ULIKHET
Invitere til bred medvirkningsprosess med alle aldersgrupper, interessefelt og kompetanser for utformingen av Koperviks nye torg.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Bevare og støtte opp under sosiale intiativer som allerede eksisterer. Kaffegjengen må bestå også etter transformasjon av området.
4 GOD UTDANNING
Gi alle innbyggere mulighet til å styrke datakompetanse. Kurs, verksteder, ung-gammel osv. Kan bidra til å redusere ensomhet om de som står utenfor kan finne likesinnede utenfor nabolaget.
Undersøke markedsinteresse, etablere esport-senter for ungdommer som faller mellom idrett, kultur og bedehus. Sikrer også tilgang til pc`er for alle.
10 MINDRE ULIKHET
NAV genererer mye trafikk inn i innerste sentrum. Flyttes ut for å redusere sentrumskjøring og tilgjenggeliggjøre torget God tilgang på parkering for de besøkende på Festplassen og kort vei til handel.
12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON
En liten gjenbrukshall gir folk muligheten til å gi vekk ting uten å måtte gå via finn.no. Møbler, leker, bøker osv. Drives kommunalt, alt er gratis.
16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNGERENDE INSTITUSJONER
Fokus på brøyting av fortau og fremkommelighet for fotgjengere også vinterstid. Evaluere om dagens belysning i boliggatene er tilstrekkelig.
8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST
Kan kommunen kjøpe flere tjenester og varer lokalt? Mat? Kontorrekvisita? Kjøper skolene og barnehagene fra lokale butikker eller store grossister på fastlandet?
16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNGERENDE INSTITUSJONER
Mentorordninger, besøksvenner, integreringstiltak og andre sosiale verktøy brukes for å gi alle innbyggere muligheter til å leve sin beste liv.

Rekreasjon

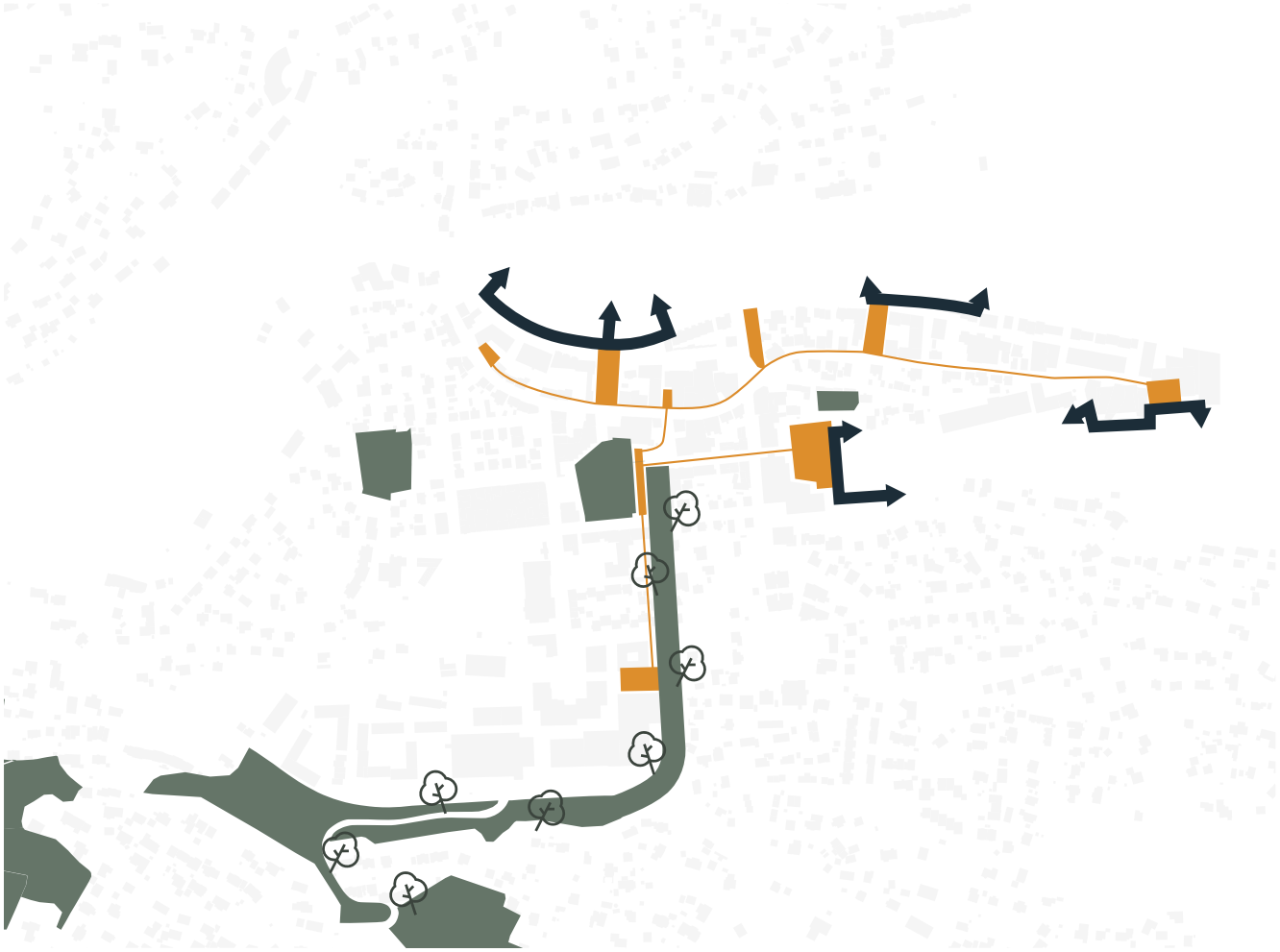

For at et sted skal oppleves som attraktivt trengs det en variasjon av offentlig rom, park og grønne areal. Buskas og utmark er ikke det samme som urbane byrom, og tilgangen på bynatur er viktig for opplevelsen av stedet. I Kopervik er tilgangen på turstier i småkuppert terreng veldig god, og flere av boligfeltene grenser mot utmark med oppmerkete stier. For å komplementere disse kvalitetene må han ha tilsvarende områder i indre sentrum hvor man ikke trenger turbukse og sjøstøvler.

Dagens park ligger perfekt til, men er noe undersolt grunnet dens lave plassering ifht omkringliggende terreng og trær. Det bør vurderes tiltak som beskjæring for å øke parkens attraktivitet på de solrike dagene.
I sammenheng med dette kan det etableres et vannspeil i parken som en del av en åpen overvannshåndtering. Det er idag begrenset bruk i skiftende sommervær grunnet fuktig gress og dårlig drenering, og vannspeilet kan i så måte både fungere som fordrøyning og et visuelt element som speiler sjøen man ikke ser grunnet høydeforskjellene.

Det er generelt sett få tilrettelagte grøntområder innenfor sentrumsvgrensningen idag. Foruten parken finnes det areal i Ringgata i vest, og ved Fesplassen i øst. Dette er hovedsaklig gress i skråning. Disse arealene kan benyttes som nabolagsløkker med enkel tilrettelegging med f.eks. rutsjebaner eller balansestier på stubber. Tidligere analyser viser at løkketettheten i sentrum er særdeles lav sammenlignet med arealene i randsonen.

Langs sjøen kan det tilrettelegges for mer aktivitet i strandsonen: Nedtrappinger, garderober, benker og gjestehavn kan være med på å skape liv langs kaikanten på begge sider av Treborg og langs Havnegaten.

Fra Parken og sørover kan det etableres en allé som knytter byen sammen med de enorme friområdene på Liarfjell og skapet et grønt, sammenhengende bånd mellom byen og utmarken.

Eksempler på tiltak

Regnbed og åpen overvannshånderting integrert i det nye torget filtrerer og sørger for rene vannmasser før det siver ned i grunnvannet. Bildet viser Deichmans gate i Oslo med regnbed og bynatur.

Etablere flytende sauna, sjøbad eller stupetårn i fortsettelsen av Torgallmenningen. Etablere sitteplasser og duppemuligheter i sjøfronten.

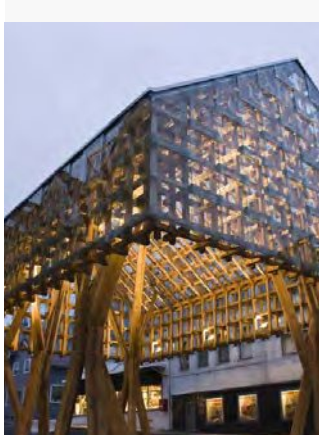

En liten paviljong med overbyggete sitteplasser, hengested, USB-ladere og solceller på taket. Skape et sted for folk i alle aldre.

Tidligere stedsanalyse viser at løkketettheten er særdeles lav innenfor sentrumssonen. Et nytt torg etableres i sammenheng med lekeplass og park.

Aktivt integrere bynatur i undervisningen. Aktivisere barn med insektssafari, jakt på blomster osv. Se Krible Krable for referanse fra Danmark.

Tilby nok sitteplasser og grunn til å stoppe. Man skal ha muligheten til å være alene, sammen og alene sammen.

Vannspeilet lages slik at det også lett kan fryses ned om vinteren for å lage skøyebane. Utleie av skøyter i kiosken. Kjempesuksess i Bergen.

På eldre foto av byparken kommer det frem at det var planet store rhododendronbusker der hvor det idag er gressfelt. Enkelte av feltene kan beplantes igjen for å skape flere intime situasjoner i det store rommet, alternativt som et tiltak i områdene som ligger delvis i skyggen pga. trærne.

Rekreasjon

Utfyllende forslag til tiltak for å utvikle Kopervik i en grønnere og blåere retning.

flytende sauna, sjøbad
petårn i fortsettelsen
allmenningen. Etablere
sser og duppemuligheter
ten.
en og
nningen sammen
en ved hjelp av
l park med grønne
ere utvidet gjestehavn for
apasitet nok i de beste
ermånedene. Må være
het å ligge flere netter.
GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Tidligere stedsanalyse viser at løkketettheten er særdeles lav innenfor sentrumssonen. Et nytt torg etableres i sammenheng med lekeplass og park.
8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST
Liten bobilparkering med tilhørende fasiliteter. Bidrar til turistinteressen og muliggjør lengre opphold i en by med få overnattingsalternativer.
14 LIVET I HAVET
Vurdere tiltak som Superdocks ved transformasjon av kaien. Legge til rette for mangfoldig liv i strandsonen.
4 GOD UTDANNING
Aktivt integrere bynatur i undervisningen. Aktivisere barn med insektssafari, jakt på blomster osv. Se Krible Krable for referanse fra Danmark.
10 MINDRE ULIKHET
Møblere lommeplasser og fortau også utenfor sentrumskjernen. Gi de som trenger det mulighet til en pause på veien.
GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Dagens lekeplass fungerer godt men virker å være noe overdimensjonert ifht. antall elementer. Lekeplassen kan på sikt oppgraderes.
En liten paviljong med overbyggete sitteplasser, hengested, USB-ladere og solceller på taket. Skape et sted for folk i alle aldre.
15 LIVET PÅ LAND
Prioritere lokale arter i parker og bynatur for å begrense unødvendig kunstgjødsling. Omfavne lynghei som historisk korrekt vegetasjonstype.
Tilby nok sitteplasser og grunn til å stoppe. Man skal ha muligheten til å være alene, sammen og alene sammen.

Bebyggelse

I byer som Kopervik består boligtilbudet i stor grad av eneboliger. Dette er toppen av lykke for noen, men sansynligheten for at mange likevel bor i boliger som ikke er tilpasset egne behov er stor. De eldre, unge, enslige, pleietrengende, 60-åringene og barnefamiliene har vidt forskjellige behov i livets ulike faser. For å forstå markedet bedre kan kommunen gjennomføre en markedsundersøkelse for å få oversikt over kommunen, og byens boligbehov.

Flere og flere mennesker, unge som gamle, ønsker å bo i sentrum med kort vei til alle dagligdagse gjøremål. Leilighetene som ofte bygges er derimot gjerne tilpasset de over 60 som skal selge eneboligen for å flytte til byen. Barnefamiliene har kanskje dårligere råd, og ønsker en felles lekeplass i bakgården eller på tunet hvor man kan slippe ungene løs. Løsningen på dette er å bygge mer, og å bygge variert. Innad i et leilighetsbygg bør det være en boligmiks som kan tiltrekke seg ulike typer kjøpere, og ulike typer leietakere. Flere boligprosjekter med høyere tetthet i sentrum vil øke sentrums attraktivitet.
Ofte er det så enkelt som at folk ikke bor i sentrum fordi det ikke finnes nødvendig variasjon i boligtypene.

For Koperviks del har vi foreslått en generell eplehagefortetting der hvor det er mulig i sentrumsstrukturen. Dette blir i stor grad opp til dagens beboere å avgjøre, men viktigheten av å vise potensialet skal ikke undervurderes. Foruten småhusfortettingen er det to store områder som utpeker seg som tomtekandidater: Kopervik Havn, og den vestre delen av Sveinsvolljordet.

På Sveinsvolljordet kan det bygges varierte typologier med rekkehus og blokker med forhager og gode fellesområder. Disse ligger tett på barnehage og skole, og i gangavstand til sentrum. Vi foreslår rene boligfelt uten hverken krav eller ambisjon om handel eller næring i 1.etg, se gul stipling over. I sum er det plass til 57.000m2 BTA bolig(49000m2 BRA) som tilsvarer ca. 650 enheter a 75m2.
I havnen kan man se for seg en mer blandet utbygging med kombinasjonen bolig, kontor, kultur og eventuelt lettindustri i overgangsfasen. Se grønn stipling over. Det er i prosjektet tegnet inn ca 39.000m2 BTA kontor/næring/offentlig som tilsvarer 2200 kontorarbeidsplasser.
Handel og servering konsentreres innenfor den blå stiplingen rundt Hovedgaten.

Eksempler på tiltak

Tilrettelegge for nabogrupper som kan gå sammen i kvartalet for å fjerne gjerder og lage større, felles, gårdsrom som nabolagsplasser.

Reelt vurdere og problematisere riving fremfor nybygg når kommunen selv er byggherre. De mest bærekraftige kvadratmetrene er dem du ikke bygger.

Design for demontering. Vi må tenke annerledes rundt valg når det kommer til bæring, form, materialer og tekniske installasjoner.

Informasjonsmøter, kurs osv. ifht. energioppgradering av eldre boliger. Hjelpe å finne riktige ressurser. Høy eneboligandel på øyen.

Ta vare på, forsterke og fylle inn kvartalsstrukturen for å avslutte hjørner og ledige småtomter.

Fremme aktiverende sirkulasjon i bygg ved å ikke bygge høyere enn 3-5 etg og gjøre trapperom attraktive og tilgjengelige.

Om det nye kulturhuset bygges i Kopervik, vil en plassering i havnen være en viktig drivkraft for tempo og videre utvikling av de tilhørende bo- og næringsbyggene på nord- og sørsiden av utstikkeren.

Synlige bærekraftstiltak; store som små, øker bevistheten rundt vår tids utfordringerog er viktig for å skape aksept for nye tiltak.

Bebyggelse

Utfyllende forslag til tiltak for å strukturere innsatsen rundt arkitektur og byform.

Bolig | Næring/Kontor | Kultur/Offentlig

7 REN ENERGI TIL ALLE
Sjøvannspumpe for oppvarming av fremtidens bydel i havneområdet?
4 GOD UTDANNING
Nytt kulturhus bør også ha med seg den historiske koblingen til sjøen gjennom en blanding av permanente og midlertidige utstillinger og installasjoner.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Fremme aktiverende sirkulasjon i bygg ved å ikke bygge høyere enn 3-5 etg og gjøre trapperom attraktive og tilgjengelige.
7 REN ENERGI TIL ALLE
Kollektive energisystemer hvor overskuddsvarme fra lettindustri og næring går til nærliggende boliger. Vekselbruk formiddag/ettermiddag.
Ta vare på, forsterke og fylle inn kvartalsstrukturen for å avslutte hjørner og ledige småtomter.
12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON
Design for demontering. Vi må tenke annerledes rundt valg når det kommer til bæring, form, materialer og tekniske installasjoner.
7 REN ENERGI TIL ALLE
Informasjonsmøter, kurs osv. ifht. energioppgradering av eldre boliger. Hjelpe å finne riktige ressurser. Høy eneboligandel på øyen.
12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON
Systembasert arkitektur med stor grad av repetisjon i bærestruktur muliggjør prefab treelementer som kan bygges off-site.
3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET
Den nye eldrebølgen nærmer seg, og behovet for flere mindre boenheter med gode fellesarealer i sentrum vil øke. Dette gjør at flere eldre både kan flytte til Kopervik og bli boende lengre.
11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN
Sentrumsområdet bør avgrenses for å hindre at handel sprees utover. Flere av feltene som er vist som sentrumsformål idag kan vises som boligområder.

Eplehagefortetting

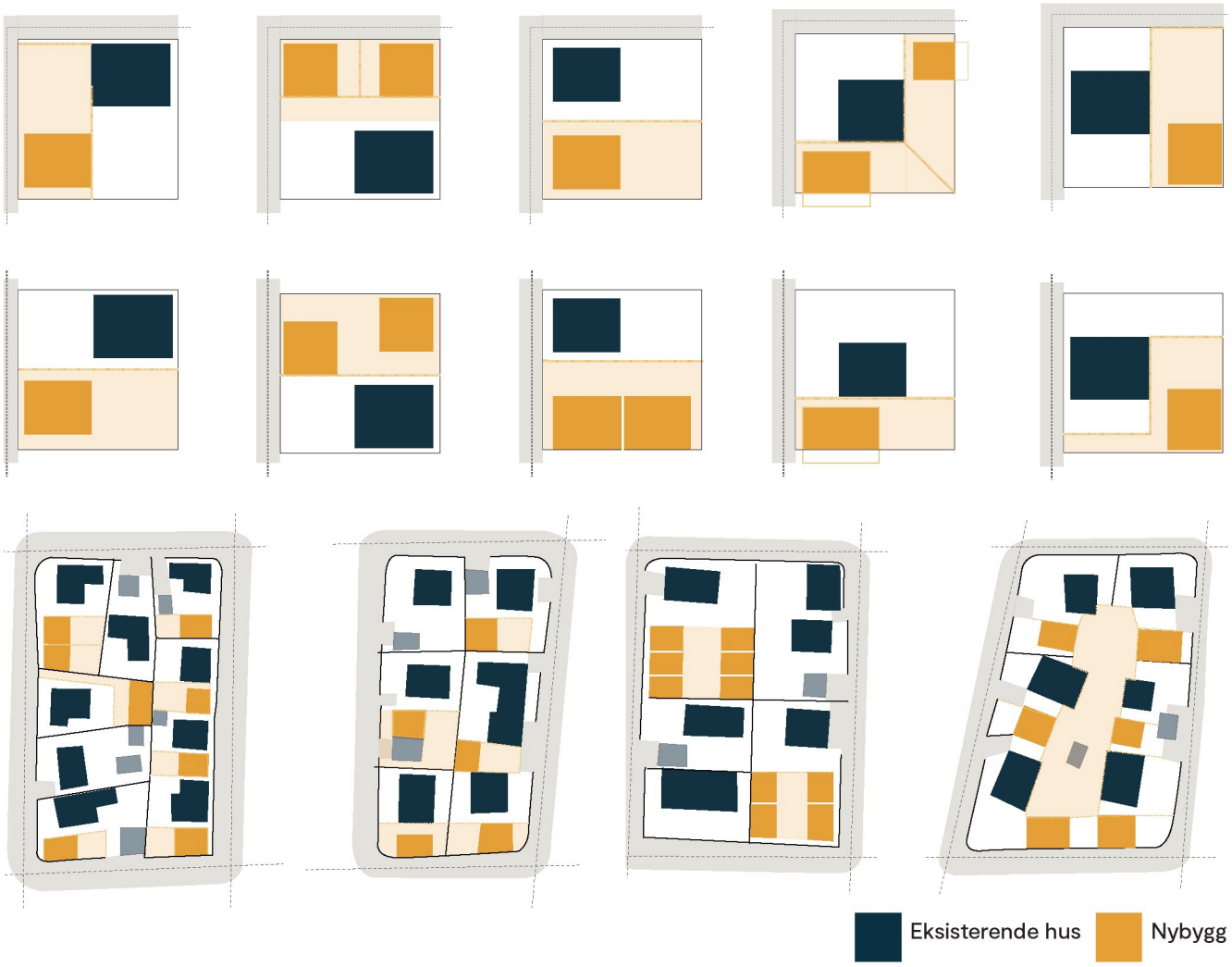

Å fortette i tett by krever spesielle strategier. Det gjør også "eplehagefortetting". Få ting skaper større lokal motstand og motvilje enn oppkjøp av eiendom, for så å rive eksisterende småhusbebyggelse og bygge leiligheter.

Men det er mulig å skape positiv fortetting også i småhusområder, og det er en del positive aspekter ved det også. Sentrumsleiligheter blir ofte dyre, og særlig småbarnsfamiler presses ut av sentrum til områder hvor de kan finne rimelig nok bolig. Selv om mange småbarnsfamilier også ønsker å flytte til sentrum har man ikke råd, og boligene en finner i selve sentrum passer dårlig til livssituasjonen. Det er her småhusområdene kommer inn.

I både Kopervik, Åkra og Skudeneshavn ligger flere av småhusområdene tett opp mot sentrum, og fortetting i disse kan gi urbane boliger i gangavtsand til sentrum.
Men for å få til en fortetting i et småhusområde må man skape lokal velvilje. Man må synliggjøre verdi for dem som skal fortette, og dem som skal flytte inn. For noen er verdi kun koblet til økonomi, de vil sjelden ha motforestillinger mot å rive eksisterende bygg og bygge nytt så lenge den økonomiske oppsiden er stor nok. I småhusområder ser man ofte at så ikke er tilfelle. De fleste tomteeiere bor selv på tomten, og de har planer om å gjøre det fremover. I slike situasjoner handler verdimaksimalisering ofte om en kombinasjon av ting.

Fortetting fører til mindre uteareal, men som i fortetting i tett by kan man øke verdien på det utearealet som blir igjen. Dersom man velger å fortette vil man tjene noe penger (ikke like mye som ved riving og bygging), man vil få mindre hage, men av høyere kvalitet, og man vil få en rekke tilleggselement av mer urban karakter, kanskje i sambruk med den nye familien som flytter inn i nybygget. Det er hele denne pakken som må vektes opp mot dagens situasjon, og det er hele denne pakken som må være mer forlokkende enn å bare ha det slik som det er i dag.

Dette er en prosess kommunen kan og bør ta en koordinerende rolle for å kunne gjennomføre.

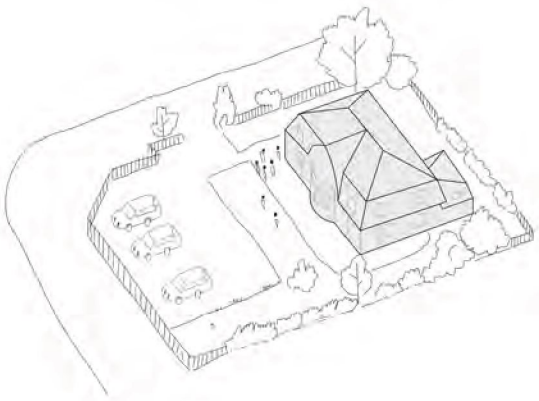

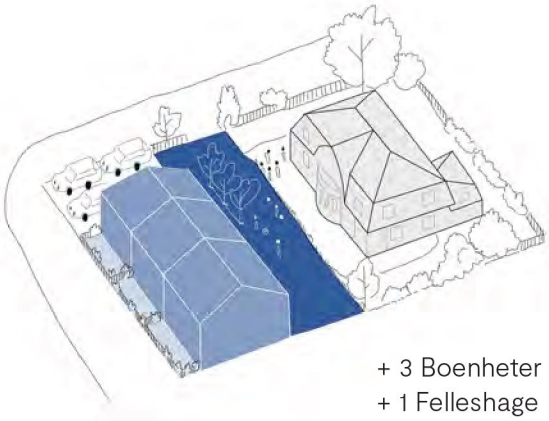

+ 3 Boenheter
+ 1 Felleshage

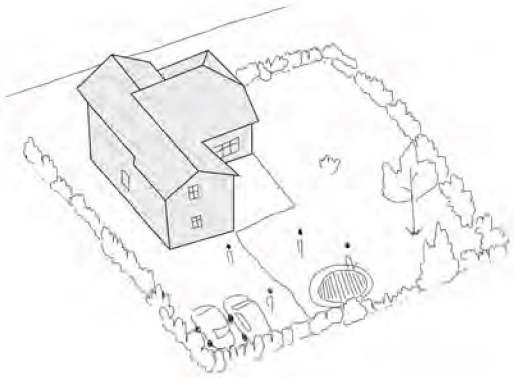

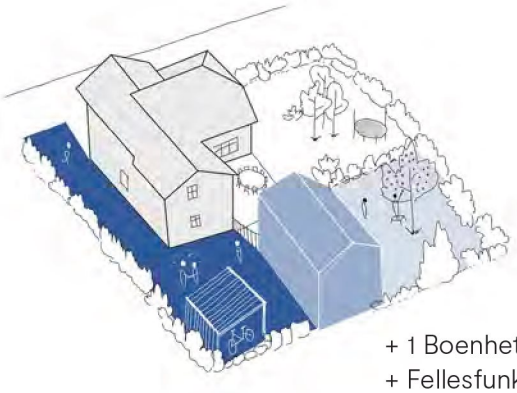

+ 1 Boenheter
+ Fellesfunksjoner

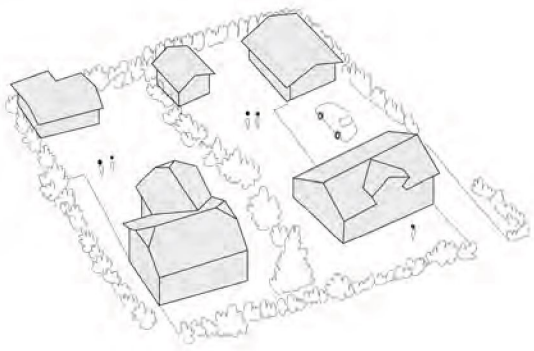

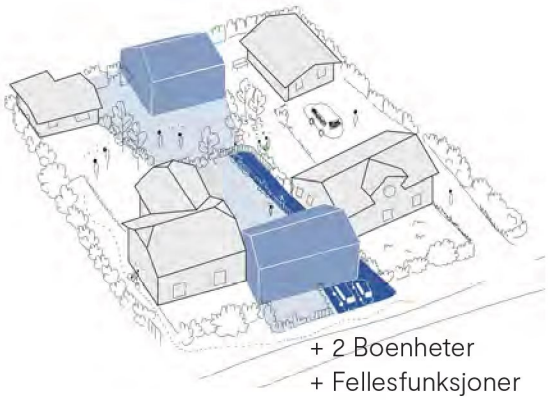

+ 2 Boenheter
+ Fellesfunksjoner

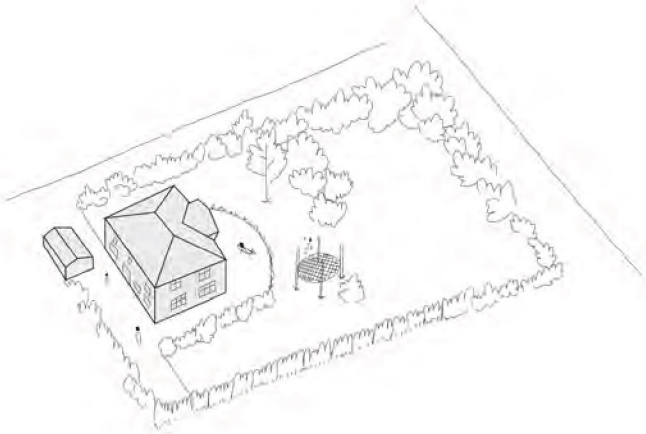

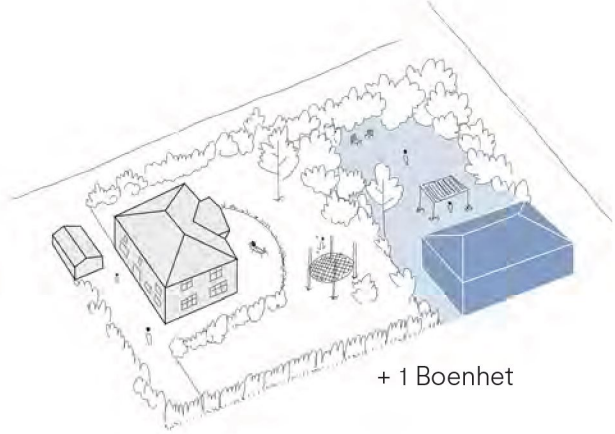

+ 1 Boenhet

Arkade/tak i Hovedgaten
Beslysning
Kiosk og esportssenter
Rampe
Sykkelparkering
Uteservering
Benker
Torget
Oppgradert dekke
Taxi
Barneparken
Justert kurvatur veibane
Parken
Balanse
Vippeføysa
Føysa
Rutsjebane
Busstopp
Vannspeil
Balansesti
Paviljong
Basketkurver med ulik høyde
Busstopp
Aktivitetsparken
Slakk line
Beplantning
Paviljongen
Skatebowl
Justert fortauskant

Bytorget

Bytorget blir Koperviks nye storstue med plass til alle byens innbyggere. Sentralt plassert langs de viktigste gangårene er det et fremtidig potensiale for et yrende folkeliv.

Bytorget består av fire hovedelementer:

Parken
Parken beholdes i all hovedsak slik den er idag med mindre justeringer for å hjelpe på drenering og overvannshåndtering. Bynatur i randsonene kan brukes som aktivt element for fordrøyning av vannet før det går i grunnen.

Barneparken
Den eksisterende lekeplassen er populær men fremstår i overkant stor og tom. Vi foreslår en mer kompakt utforming hvor dagens apparater samles i nordenden mot torget, og sikrer trygge forhold lengst borte fra veien, men samtidig nærmest mulig kaffedrikkende foreldre i, og rundt paviljongen.

Aktivitetsparken
I den søndre delen av området etableres aktivitetsparken. Denne er tilrettelagt for barn og ungdom og fokuserer på sitteplasser, ballspill og skating.

Torget
I solveggen mot Skudenes og Åkra Sparebank etableres torget. Her blir det sitteplasser, beplantning, nærhet til kiosk og toalett og overdekket uterom. Paviljongen bygges som en åpen struktur med både sykkelparkering, sykkelutleie og benker for store og små. I randsonene av torget mot Henrik Klausens gate kan det tilrettelegges for vegetasjonsfelt og atriumstrapp for å takle terrengspranget.

Langs det eksisterende gateløpet i Skudenesvegen vil buss, taxi, kiss & ride og HC-parkering prege gatesnittet. Her kan man se for seg oppgradert gatedekke på sikt, og tilrettelegging med benker, busskur og nedtrappinger mot aktivitets- og barneparken.

Bytorget skal være et sted for alle. Det skal være et sted der du kan være i aktivitet, eller se på andre som driver med aktivitet. Du skal kunne sitte alene, du skal kunne sitte sammen, og du skal kunne føle deg som en del av et større fellesskap.

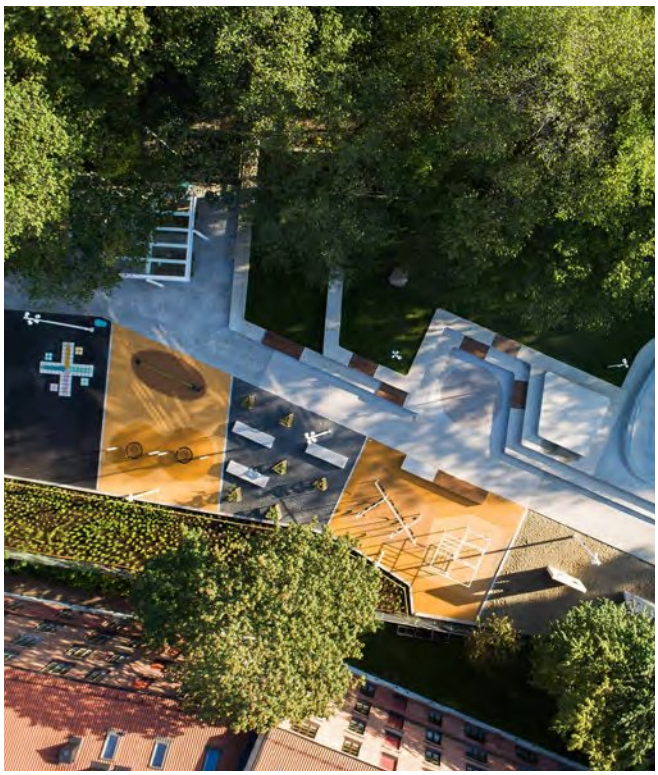

Lakkegata aktivitetspark, Oslo, Asplan Viak
Utvidelse av skolegård utformet som offentlig rom. Overbygget uterom med plass til en hel klasse av gangen.

Israels Plads, København, Cobe
Åpent byrom med fokus på aktivitet for ungdom. Trapper og sitteelementer inviterer til en stopp på veien.

Bytorget

Det nye torget sett fra nord med de tidligere NAVlokalene i ryggen og parken til høyre.

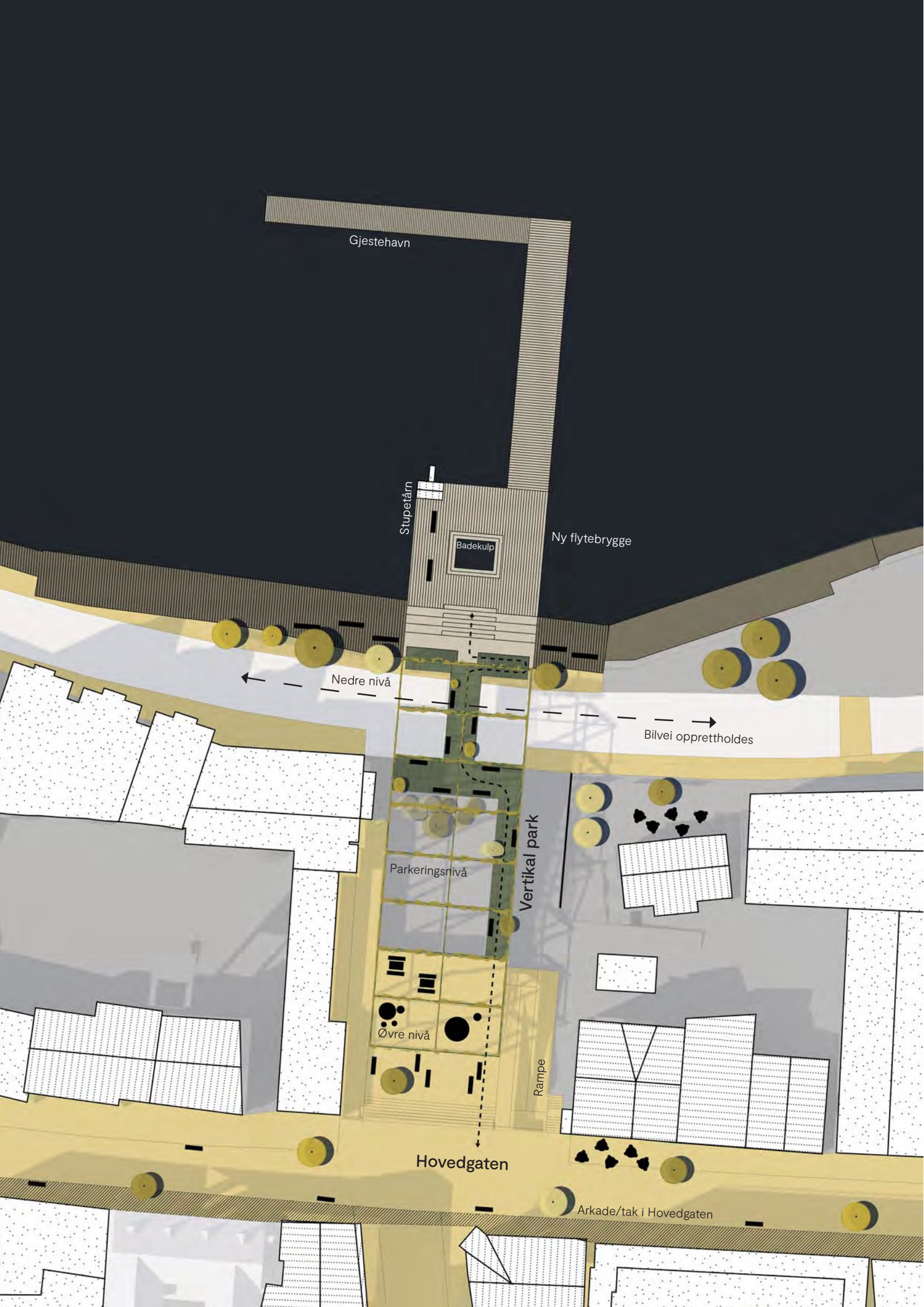
Gjestehavn
Stupetårn
Badekulp
Ny flytebrygge
Nedre nivå
Bilvei opprettholdes
Vertikal park
Parkeringsnivå
Øvre nivå
Rampe
Hovedgaten
Arkade/tak i Hovedgaten

Torgallmenningen

Torgallmenningen kan spores tilbake til kart fra 1930-tallet men har muligens blitt etablert noe tidligere. I sammenheng med etableringen av Havnegaten ble allmenningen i stor grad transformert og består idag av bilvei, parkeringshus og et øvre areal for opphold.

Som en del av aksen fra Torget mot havet foreslår vi en opprustning og tilrettelegging av allmenningen som kan fungere for alle brukere, barn og unge såvel som festivalgjengere og eldre.

Hovedgrepet er å etablere en vertikal park som knytter det øvre nivået i allmenningen sammen med sjøfronten via en serie med trapper og gangbroer som bygges på toppen av dagens parkeringshus. Da kan deler av parkeringen opprettholdes, samtidig som backstage- og sceneområdet til Karmøygeddon består. Med dette grepet unngår man også riving av tunge betongkonstruksjoner som både medfører store utslipp, men som også er velfungerende for sitt formål idag.

Den vertikale parken kan bygges som en åpen struktur av oppsirkulert stål fra verftsindustrien og som et vennlig nikk til metal-miljøet på øyen. De ytre rammene modelleres etter klassiske sjøhus, mens søyler og dragere holdes så slanke som mulig for å sikre siktlinjene fra Hovedgaten til sjøen. I vekstsesongen kan klatreplanter og vegetasjon skape lesoner og møteplasser for forbipasserende, og i tillegg kan man bruke strukturen til å rigge seilktak, lys, lyd og teknikk til arrangementer.

MFO Park, Zürich, Burckhardt + Partner
Vertikal park bygget opp av enkle stålelementer. Forskjellige nivåer, ramper og trapper i kombinasjon med mye vegetasjon.

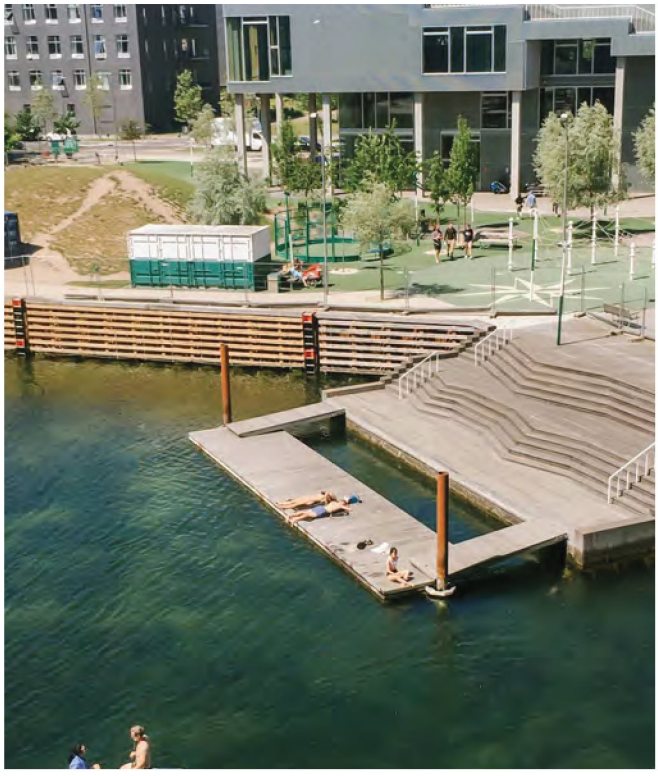

Sydhavnen, København, JJW Arkitekter
Nedtrapping og oppholdsareal rett over havnivå.

Torgallmenningen

Den vertikale parken binder sammen Hovedgaten og Bryggekanten og gjenoppretter den historiske koblingen mellom sjø og land.

Gjennom arbeidet med mulighetsstudien har vi generert et stort antall forslag til nye tiltak i de tre byene Kopervik, Åkrehamn og Skudeneshavn. Vi har klassifisert tiltakene etter hvilke bærekraftsmål de hører hjemme under. Et tiltak teller 10 poeng, som kan deles på ulike mål tiltaket påvirker. Slik sett kan et tiltak gi poeng til mange mål, eller ti poeng til ett mål. I bærekraftsrosen over viser vi bærekraftig fokus i arbeidet (dagens markert i svart strek). Den svakeste fargen viser summen av alle de foreslåtte tiltakene i kommunen. Den sterke fargen viser tiltakene som er spesifikke for Kopervik.
Kopervik hadde særskilt ansvar for målene 1. Utrydde fattigdom, 5, Likestilling mellom kjønnene, 10, Redusere ulikheter, 16, Fred og rettferdighet, og 17, Samarbeid om å nå målene.

For målene 6,7 og 13 som alle byene har felles ansvar for er det vist en jevn fordeling i de tre rapportene.

Bærekraftig byutvikling har fått totalt 139 poeng, god helse får 134 poeng. Rent vann får derimot bare 18 poeng. Det er en økning fra 6 poeng som var status quo, men det mangler fortsatt en del for fullverdig fokus. For oss betyr dette en anbefaling til kommunen om å ta særskilt tak i denne type problemstillinger. Arranger kommunale verksteder med VA avdelingen. Koble på naturvernere som jobber for elvekvalitet. Lag et opplegg for hvordan Karmøy skal jobbe med vann og hav. Bærekraftsrosen og VILL-metoden er ingen eksakt vitenskap. Men den viser huller i bærekraftig arbeid. Disse hullene kan man arbeide for å tette.

Oppsummering

Å utvikle en kommune i en bærekraftig retning tar tid, og det viktigste arbeidet vil skje lokalt, over tid. Denne mulighetsstudien viser kanskje en vei og en retning for et slikt arbeid. Vi mener kommunen trenger prosesser, medvirkning, initiering og igangsetting. Kommunen må legge tilrette for endring av folks adferd i en mer bærekraftig retning. Ellers kommer vi ikke i mål.

Og her kommer arkitektur og stedsutvikling til kort alene. Arkitektur kan være et av flere parallelle virkemidler. Steds- og byutvikling kan legge rammeverket for den bærekraftige endringen. Men endringen i seg selv er nødt til å skje lokalt.

Ethvert sted trenger folk og folk tiltrekker handel, liv, kreativitet og identitet. Uten innbyggere som trives og ønsker å satse, arbeider enhver kommune og næringsforening i motbakke. Dette er en kraft det er krevende å fange. Jo hardere vi prøver å presse ildsjelkraften inn i styrte former, jo svakere synes den å bli. Hvordan kan vi unngå å hindre enkeltmenneskers vei fra idé og brennende kraft til handling og å våge å satse?

Svært mye av det folk drømmer om, er sammenfallende med samfunnsvisjoner og -mål fastsatt av kommuner og fylkeskommuner over hele landet. Svært mye er likelydende med de bærekraftige tiltakene vi har foreslått i denne studien. En kommune kan og bør lene seg på en befolkning som ønsker å skape bærekraftig forandring. Kommunen kan da ta rollen som tilrettelegger heller en gjennomfører.

Samfunnet setter mål om levende lokalsamfunn, høy grad av trivsel, mangfold, inkludering og verdige liv. Kan dette «bestilles» eller må det skapes og utvikles i et lyttende samspill? Vi drømmer om levende tettsteder, med lokalt næringsliv som genererer handel, gir en unik identitet til stedet og tiltrekker seg folk i alle aldre og med ulik bakgrunn. Vi har mål knyttet til folkehelse, gå-byer, 1000 års mål og bærekraftmål. Få er bedre egnet til å løse disse oppgavene enn menneskene som bor på stedet, som bærer på en drøm om at etterkommerne også skal bosette seg der. Kommunens største utfordring i møte med ildsjelens kraft, er å ikke presse den inn i for stramme formkrav og derigjennom stoppe den.

Som ansvarlige for å operasjonalisere politiske målsettinger, er det fort gjort å kvele ildsjelkraften i byråkratiske irrganger og skjemavelder – alt gjort i beste mening for å kvalitetssikre sluttresultatet på vegne av fellesskapet. Avgjørelser får konsekvenser for generasjoner og man forvalter store verdier på samfunnets vegne. Er det mulig å forene systemets krav om kontroll, med ildsjelens og gründerens iboende trang til å handle? Vil det bringe oss raskere og mer effektivt i retning drømmen om livskraftige små og store steder i hele regionen?

Samfunnet har en rekke oppgaver som må løses, og en rekke som bør løses. Mye kan best løses i samspill med de menneskene som vil noe mer enn det de må. Ildsjelene og gründerne er byens mest fornybare energikilde, gitt de rette vekstvilkår. Den levende byen blir først unik når underskogen av kreativitet og skaperkraft får slippe til.

Ildsjeler jobber mot alle odds, mot mål som de – og samfunnet – definerer som viktige, uavhengig av økonomiske, sosiale og strukturelle hindringer. De er ofte innovative gründere som tar høy risiko og gjør det andre ser på som umulig. De er visjonære og drives av troen på muligheter og radikal endring til det bedre. Ildsjeler som får handlingsrom, tiltrekker seg engasjement og entusiasme – begge vanskelig å bestille. Gjennom lidenskap og forpliktelse, kombinert med personlige kvaliteter og evne til lederskap, skaper mange ildsjeler håndfaste tiltak som fører til målbare resultat. De etablerer restauranter, cafeer, festivaler, teater, utstillinger, kunst, musikk, klesbutikker, ølbryggerier, sterkere nabolag og høyner folks livskvalitet. De er store bidragsytere i verdiskapningen i bybildet på gateplan, men de trenger ofte hjelp til å komme gjennom systemet på best mulig måte. Hvordan kan det offentlige bidra til å koble denne kraften med tomme sentrale lokaler, og virkemidler ment for å stimulere ny næringsvirksomhet samt regional og lokal stedsutvikling?

I de tre sentrumsområdene denne rapporten omhandler, er virkelighetsbildet at de lokale sentra utfordres av fraflytting og funksjonstap. Næringslokaler står tomme på gateplan, også i noen av de viktigste fellesgatene. Når alt som kan telles er talt, og alt som kan måles er målt, står vi likevel uten mange av de gode svarene. Hva ser vi etter på jakt etter løsningene, hvem spør vi om råd? Tegner vi opp nye visjoner, men støtter oss tungt til gårsdagens strategier? Hva ville stedets mennesker ha etablert om de kunne velge? Hvordan svarer kommunen og de lokale næringsdrivende på innbyggernes reelle behov og drømmer? Blir de spurt? Og blir de lyttet til?

På neste side kommer vi med noen tips om hvordan en ildsjelbasert utvikling kan jobbes med. Vi mener ikke det skal være å lov å gjøre akkurat som man vil, eller bygge akkurat som en vil, men vi må finne nye modeller for hvordan dem med gode initiativ som tar sikte på å løse utfordringer på en bærekraftig måte til fellesskapets beste blir møtt på, og hvordan en kommune kan legge tilrette for den typen innitiativ.

Prinsipper for sosial lokal stedsutvikling

1 – Slipp ildsjelene fri!

Det offentlige må anerkjenne og omfavne potensialet til problemforståelse, kreativitet, endring og etablering, som bor i den enkelte innbygger. Bygg strukturer som muliggjør at folk kan melde inn det de drømmer om å starte. Jobb aktivt med å redusere hindrene fra tanke til handling. Fellesskapet har mye å vinne på at uutnyttet samfunnskraft får en enklere vei til realisering. Hvis noen vil starte kafé, bistå med det nødvendige uavhengig av etat. Bryt ned siloer. Dersom noen vil dyrke, la dem dyrke, men still gjerne krav om tilgang for alle gjennom åpne arrangement. Spre kultur, modne åpenheten for endring og gjør bygatene til et sted for læring, samtidig som mat vokser i byrommene.

Senk terskelen for økonomisk starthjelp. Prøv ut lokale, lavterskel midler som folk med gode, lokale idéer kan søke på. Gjør søknadsprosessen så enkel som overhodet mulig og hold kravet om rapportering enkel. Med små summer på opp til 10.000kr har mange steder vist stor effekt og aktivering av lokale krefter som ønsker å få til tiltak som preger byen. Folk bygger katedral når de ser ut som de flytter stein.

Drammen kommune har i flere år prøvd ut en ordning knyttet til nærmiljøintiativ, der gode idéer kunne få inntil 10 000 kr «over bordet» uten omfattende søknad og rapporteringsplikt. Tiltakene kunne være lokale lekeplasser, tverrkulturelle arrangement, en benk, noen epletrær eller lignende. Alt var innrettet på at gode intiativ måtte bli møtt når entusiasmen var der og innsatsviljen på topp. For det offentlige er kvalitetssikring og kontroll et sunt krav, som kan bli utfordret i møte med slike idéer. Man må veie opp det absolutte kravet om organisasjonsnummer for å gi fra seg kontroll mot effekten og kraften i at enkeltinnbyggere får fart og et samfunnstjenlig sted å kanalisere personlig energi og skaperkraft.

Også gjennom arbeidet med metoden Asset Based Community Development (ABCD) har man årelang positiv erfaring ved lavterskel tildeling av svært små midler, fra £250-£1000. Samfunnet får tilbake langt mer enn det størrelsen på tildelingene skulle tilsi, og lokalsamfunn blir aktivert og preget av nye stemmer.
Bidra til at ildsjeler får tilgang til tomme, sentrale lokaler som de ser potensiale i. Bistå med enkle kontrakter og let etter muligheter for å bidra, med forutsigbare vilkår og trygghet for å kunne trekke seg raskt ut for både gründer og huseier. Kan de lykkes, vil fellesskapet lykkes.

Flere gode eksempler på midlertidig bruk av lokaler har vokst frem de senere år. Et av dem er Vollebekk fabrikker i Oslo, som samler et kreativt mylder av sosiale samfunnsentreprenører under et tak, før lokalene skulle transformeres til andre, mer varige formål. I mellomrommet mellom ubrukt og ny tid, gav de små entreprenørene mer til området i form av aktivitet og identitet, enn de noen gang krevde tilbake.

I Bergen er flere aktører i gang med å eksperimentere med kartlegging av ledige lokaler og hvordan disse kan kobles mot folks uforløste drømmer. Byarkitekten har gjort et viktig arbeid med kartlegging i sentrumskjernen, som bidrar til å synliggjøre behovet for tiltak og byens nye muligheter. «Rom som oppfyller drømmer. Drømmer som fyller opp rom.»

Still krav om åpenhet for alle, for å stimulere felles møteplasser på tvers av tradisjonelle skillelinjer. Århus kommune gav byggetillatelse til 21 badehus midt i sentrum, mot at alle som fikk kjøpe forpliktet seg til å invitere til 10 åpne arrangement i året. Slik sikrer kommunen et mangfold av 210 åpne arrangement hvert år, uten annet enn smart tilrettelegging og aktiv, innovativ regulering fra det offentlige. Ved mislighold kan eierne av badehusene bli tvunget til å selge.

2 - Zoom ut og inn

Ikke undervurder sprengkraften i at innbyggere finner sammen på tvers av skillelinjer, over små, hverdagslige tema. Jo større mylderet og bredden er, jo flere kan finne sin plass. Smått kan være veldig stort. Handling fører til holdning raskere enn motsatt, noe som bør gi grunnlag for en rausere prøve-og-feile-kultur. Vi vet ikke alle svarene, så vi trenger en aksept for å prøve oss frem.

På Landås i Bergen har man sett nærmere på hvordan nye møteplasser mellom mennesker kan skapes på eksisterende steder. Hva skjer når barnehagebarn dyrker mat sammen med beboerne på bydelens eldresenter? Hvilken utveksling av kompetanse, livskraft og glede skjer da? Glemmer hendene dyrking, når hodet glemmer ord? Blir et lite barn tryggere i møte med ulikhet, når møtet med en eldre mann uten ord blir dagligdags? Hvordan kan slike småskala eksperimenter styrke endringskompetansen vår og understøtte større endringer i årene som kommer?

Mange av de største globale utfordringene må løses nært oss, samtidig som vi endrer systemene. De neste tiårene må vi endre måten vi lever på, måten vi betrakter ressurser og energi på, og hvem vi ser på som ressurser i fellesskapet. Lineære modeller fungerer ikke i en sirkulær verden. Endringskompetanse er sentralt. Uten sterke velfungerende lokalsamfunn, fungerer storsamfunnet svakere. Stort kan være veldig smått, og smått kan være forbausende stort.

KONTAKTINFO

Prosjekteier

Karmøy Kommune
Vigleik Winje
viwi@karmoy.kommune.no

Prosjektleder Vill

Fredrik Barth
464 26 330
fredrik@vill.no